



EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS
COUR EUROPÉENNE DES DROITS DE L'HOMME

VELIKO VIJEĆE

**PREDMET ALIŠIĆ I DRUGI protiv BOSNE I HERCEGOVINE,
HRVATSKE, SRBIJE, SLOVENIJE I BIVŠE JUGOSLAVENSKE
REPUBLIKE MAKEDONIJE**

(Aplikacija br. 60642/08)

PRESUDA

STRASBOURG

16.07.2014. godine

Ova presuda je konačna, ali su u njoj moguće redakcijske izmjene.

U predmetu Ališić i drugi protiv Bosne i Hercegovine, Hrvatske, Srbije, Slovenije i Bivše Jugoslavenske Republike Makedonije,

Europski sud za ljudska prava, zasijedajući kao Veliko vijeće u sljedećem sastavu:

Dean Spielmann, *predsjednik*,
Josep Casadevall,
Guido Raimondi,
Ineta Ziemele,
Mark Villiger,
Isabelle Berro-Lefèvre,
David Thór Björgvinsson,
Danutė Jočienė,
Dragoljub Popović,
Päivi Hirvelä,
Mirjana Lazarova Trajkovska,
Ganna Yudkivska,
Angelika Nußberger,
Linos-Alexandre Sicilianos,
André Potocki,
Faris Vehabović,
Ksenija Turković, *suci*,

i Michael O'Boyle, *zamjenik registrara*,

nakon vijećanja na sjednici zatvorenoj za javnost dana 10.07.2013. i 28.05.2014. godine,

donosi sljedeću presudu koja je usvojena zadnjeg navedenog datuma:

POSTUPAK

1. Postupak u ovom predmetu pokrenut je po aplikaciji (br. 60642/08) protiv Bosne i Hercegovine, Hrvatske, Srbije, Slovenije i Bivše Jugoslavenske Republike Makedonije koju je Sudu podnijelo troje državljana Bosne i Hercegovine, gđa Emina Ališić, g. Aziz Sadžak i g. Sakib Šahdanović („aplikanti“) prema članku 34. Konvencije za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda („Konvencija“), dana 30.07.2005. godine. Prva aplikantica je također i državljanka Njemačke.

2. Aplikanti su naveli da nisu mogli podići svoju „staru“ deviznu štednju sa svojih računa u sarajevskoj podružnici Ljubljanske banke Ljubljana i u tuzlanskoj podružnici Investbanke nakon raspada Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije. Oni su se pozvali na članke 13. i 14. Konvencije i članak 1. Protokola br.1 uz Konvenciju.

3. Aplikacija je dodijeljena u rad Četvrtom odjelu Suda (pravilo 52. stav 1. Pravila Suda). Dana 17.10.2011. godine Vijeće toga odjela u čijem

sastavu su bili sljedeći suci: Nicolas Bratza, Lech Garlicki, Nina Vajić, Boštjan M. Zupančič, Ljiljana Mijović, Dragoljub Popović i Mirjana Lazarova Trajkovska, te Lawrence Early, registrar Odjela, spojilo je pitanje iscrpljivanja domaćih pravnih sredstava s meritumom i proglasilo aplikaciju dopuštenom.

4. U svojoj presudi od 6.11.2012. godine, Vijeće je odbacilo sa šest glasova prema jednom prigovore vlade u pogledu iscrpljivanja domaćih pravnih lijekova i presudilo kako slijedi:

- jednoglasno utvrdilo da je došlo do povrede članka 1. Protokola br. 1 uz Konvenciju od strane Srbije u odnosu na gospodina Šahdanovića;

- utvrdilo sa šest glasova prema jednom glasu da je došlo do povrede članka 1. Protokola br. 1 uz Konvenciju od strane Slovenije u odnosu na gospođu Ališić i gospodina Sadžaka;

- jednoglasno utvrdilo da nije došlo do povrede članka 1. Protokola br. 1 uz Konvenciju od strane drugih tuženih država;

- jednoglasno utvrdilo da je došlo do povrede članka 13. Konvencije od strane Srbije u odnosu na gospodina Šahdanovića;

- utvrdilo sa šest glasova prema jednom glasu da je došlo do povrede članka 13. Konvencije od strane Slovenije u pogledu gospođe Ališić i gospodina Sadžaka;

- jednoglasno utvrdilo da nije došlo do povrede članka 13. Konvencije od strane drugih tuženih država; i

- jednoglasno utvrdilo da nema potrebe da se ispituje pritužba prema članku 14. Konvencije posmatranom zajedno s člankom 13. Konvencije i člankom 1. Protokola br. 1 u odnosu na Srbiju i Sloveniju, te da nije došlo do povrede članka 14. Konvencije posmatranog zajedno sa člankom 13. Konvencije i člankom 1. Protokola br. 1 u odnosu na druge tužene države.

Uz presudu je priloženo izdvojeno mišljenje suca Zupančiča.

5. Dana 18.03.2013. godine, po zahtjevima vlada Srbije i Slovenije, odbor Velikog vijeća odlučio je uputiti predmet Velikom vijeću sukladno članku 43. Konvencije.

6. Sastav Velikog vijeća određen je sukladno odredbama članka 26. stavci 4. i 5. Konvencije i pravilu 24. Boštjan M. Zupančič, sudac izabran iz Slovenije, odlučio se povući iz Velikog vijeća (pravilo 28). Slovenska vlada je umjesto njega imenovala Angeliku Nußberger, sutkinju izabranu iz Njemačke (članak 26. stavak 4. Konvencije i pravilo 29). David Thór Björgvinsson i Danutė Jočienė, čiji su mandati istekli 31.10.2013. godine, nastavili su raditi na ovome predmetu (članak 23. stavak 3. Konvencije i pravilo 24. stavak 4).

7. Stranke su dostavile svoja dodatna pisana izjašnjenja (pravilo 59. stavak 1).

8. Održana je javna rasprava u Zgradi ljudskih prava u Strasbourgu dana 10.07.2013. godine (pravilo 59. stavak 3). Sudu su pristupili:

(a) *u ime aplikanata*

G. B. MUJČIN,
G. E. ESER,
G. A. MUSTAFIĆ,

*pravni zastupnici,
pomoćnik;*

(b) *u ime vlade Bosne i Hercegovine*

Gđa M. MIJIĆ,
Gđa B. SKALONJIĆ,
Gđa E. VELEDAR ARIFAGIĆ,
G. Z. KELIĆ,
G. T. ĆURAK,
G. S. BAKIĆ,
G. E. KUBAT,
Gđa V. TUFEK,
Gđa N. TROSSAT,
G. M. MAHMUTOVIĆ,

*agentica,
pomoćnik agentice,*

savjetnici;

(c) *u ime vlade Hrvatske*

Gđa Š. STAŽNIK,
Gđa N. KATIĆ,
Gđa A. METELKO-ZGOMBIĆ,
Gđa M. BAŠIĆ,
Gđa J. VLAŠIĆ,
Gđa B. GRABOVAC,
Gđa V. ZVONAR,

agentica,

savjetnici;

(d) *u ime vlade Srbije*

G. S. CARIĆ,
Gđa V. RODIĆ,
Gđa D. DOBRKOVIĆ,
G. N. PETKOVIĆ,
G. B. MILISAVLJEVIĆ,
G. B. KURBALIJA,
Gđa S. ĐURĐEVIĆ,

agent,

savjetnici;

(e) *u ime vlade Slovenije*

Gđa N. PINTAR-GOSENCA,
Gđa C. ANNACKER,
Gđa A. NEE,
Gđa M. PREVC,
G. R. GABROVEC,
Gđa A. POLAK-PETRIČ,
G. A. KULICK,

*agentica,
pravni zastupnik,*

savjetnici;

(f) *u ime vlade Makedonije*

G. K. BOGDANOV,

Gđa V. STANOJEVSKA,

*agent,
savjetnica.*

Sud je saslušao izlaganja g. Mujčina, gđe Mijić, gđe Stažnik, g. Carića, gđe Annacker i g. Bogdanova.

ČINJENICE

I. OKOLNOSTI SLUČAJA

A. Uvod

9. Aplikanti su rođeni 1976, 1949. odnosno 1952. godine, i žive u Njemačkoj.

10. Prije raspada Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije („SFRJ“), gđa Ališić i g. Sadžak položili su devizna sredstva u Ljubljansku banku Sarajevo¹. Godine 1990, u kontekstu gospodarskih reformi iz 1989/90 (vidi točku 21. dalje u tekstu), Ljubljanska banka Sarajevo postala je podružnica slovenske Ljubljanske banke Ljubljana. Također prije raspada SFRJ, treći aplikant, g. Šahdanović, položio je svoja devizna sredstva u tuzlansku podružnicu srbijanske Investbanke u Bosni i Hercegovini. Prema materijalnim dokazima u posjedu Suda, dana 31.12.1991. godine salda na računima gđe Ališić i g. Sadžaka u sarajevskoj podružnici Ljubljanske banke Ljubljana iznosila su 4.715 njemačkih maraka (DEM), odnosno 129.874 DEM; dana 3.01.2002. godine, saldo na računima g. Šahdanovića u tuzlanskoj podružnici Investbanke iznosio je 63.880 DEM, 4 austrijska šilinga i 73 američka dolara (USD).

11. Pritužbe aplikanata prema Konvenciji odnose se na nemogućnost podizanja njihove devizne štednje sa navedenih bankovnih računa. U svom podnesku oni navode da to predstavlja povredu članka 1. Protokola br. 1 samog po sebi, kao i u vezi sa člankom 14. Konvencije od strane svih tuženih država. Oni također navode povredu članka 13. Konvencije.

¹. Ovo je druga banka i treba je razlikovati od banke istog imena osnovane 1993. godine, koja se pominje dalje u tekstu u točki 30.

B. Činjenična pozadina

1. Komercijalno bankarstvo u SFRJ prije reforme iz 1989/90

(a) Osnovne banke, udružene banke i narodne banke

12. Do gospodarskih reformi iz 1989/90 godine sistem komercijalnih banaka sastojao se od osnovnih i udruženih banaka. Osnovne banke su bile zasebne pravne osobe, ali su bile povezane u organizacijsku strukturu neke od devet udruženih banaka. Osnovne banke su u pravilu osnivala i kontrolirala poduzeća u društvenom vlasništvu sa sjedištem u istoj teritorijalnoj jedinici (tj. u jednoj od republika – Bosni i Hercegovini, Hrvatskoj, Makedoniji, Crnoj Gori, Srbiji i Sloveniji – ili autonomnih pokrajina – Kosovu i Vojvodini). Poduzeća u društvenom vlasništvu predstavljala su perjanicu jugoslavenskog modela samoupravljanja: nisu bila ni u privatnom, niti u državnom, nego u kolektivnom vlasništvu i kontrolirali su ih njihovi uposlenici na temelju komunističke vizije radnih odnosa (ovaj fenomen i današnji status takvih poduzeća u Srbiji gdje ona i dalje postoje, opisan je u predmetu *Kačapor i drugi protiv Srbije*, br. 2269/06 i dr., točke 71-76 i 97, 15.1.2008). Najmanje dvije osnovne banke mogle su osnovati udruženu banku. U sastavu Ljubljanske banke Ljubljana, jedne od takvih udruženih banaka, bila je Ljubljanska banka Sarajevo u kojoj su dvoje aplikanata iz ovoga predmeta otvorili račune, te Ljubljanska banka Zagreb², Ljubljanska banka Skopje³ i niz drugih osnovnih banaka. Slično tome, Investbanka u kojoj je jedan od aplikanata u ovom predmetu otvorio račune, zajedno s nekim drugim osnovnim bankama, formirala je udruženu banku nazvanu Beogradska udružena Banka.

13. U SFRJ je postojalo i devet *narodnih* banaka, Narodna Banka Jugoslavije („NBJ“), te narodna banka u svakoj od šest republika i dvije autonomne pokrajine.

(b) Devizni depoziti

14. Pošto je u to vrijeme teško dolazila do čvrstih valuta, SFRJ je privlačila svoje radnike u inozemstvu i ostale građane da svoje devize polažu u njene banke. Takvi depoziti su nosili visoke kamate, godišnja kamatna stopa često je premašivala 10%, i za njih je jamčila država (vidi članak 14. stavak 3. Zakona o deviznom poslovanju iz 1985.⁴ i članak 76.

² Vidi točku 43.

³ Vidi točku 52.

⁴ Ovdje i dalje u fusnotama daje se puni naziv domaćeg zakona na izvornome jeziku: *Zakon o deviznom poslovanju*, Službeni list SFRJ br. 66/85, 13/86, 71/86, 2/87, 3/88, 59/88, 85/89, 27/90, 82/90 i 22/91.

stavak 1. Zakona o bankama i drugim finansijskim organizacijama iz 1989.⁵).

15. Državna garancija se trebala aktivirati u slučaju stečaja ili „očite nesolventnosti“ banke na zahtjev te banke (vidjeti članak 18. Zakona o sanaciji, stečaju i likvidaciji banaka i drugih finansijskih organizacija iz 1989.⁶ i relevantne podzakonske akte⁷). Nijedna od banaka koje se razmatraju u ovom predmetu nije podnijela takav zahtjev.

16. Štediše nisu mogle samostalno zatražiti aktiviranje državne garancije, ali su imali pravo, sukladno Zakonu o obligacionim odnosima iz 1978⁸, u svakom trenutku iz osnovnih banaka podići svoje depozite zajedno s akumuliranom kamatom. Tako je članak 1035. toga zakona propisivao:

„1. Ugovor o novčanom depozitu je sklopljen kad se banka obvezala primiti, a deponent položiti kod banke određeni novčani iznos.

2. Ovim ugovorom banka stječe pravo raspolagati deponiranim novcem i dužna je vratiti ga prema uvjetima predviđenim u ugovoru.“

Članak 1043. (1) toga zakona glasi:

„Ako je novčani depozit primljen kao ulog na štednju, banka odnosno štedno-kreditna organizacija izdaje deponentu štednu knjižicu.“

Članak 1044. zakona propisuje:

„1. U štednu knjižicu se unose sve uplate i podizanja novca.

2. Upisi u knjižicu potvrđeni pečatom banke i potpisom ovlašćenog lica su dokaz uplatama odnosno podizanjima u odnosima između banke i ulagača.

3. Suprotan sporazum je ništav.“

Također, članak 1045. toga zakona glasi:

Na uloge na štednju plaća se kamata.“

(c) Sustav redeponiranja

17. Počevši od sredine 1970-tih godina komercijalne banke su pretrpjele devizne gubitke zbog pada tečaja dinara. Kao odgovor na to, SFRJ je uvela sistem „redeponiranja“ deviza koji je poslovnim bankama omogućavao da devizne štedne uloge građana prenesu na Narodnu Banku Jugoslavije („NBJ“) koja je preuzela valutni rizik (vidjeti članak 51. Zakona o

⁵. *Zakon o bankama i drugim finansijskim organizacijama*, Službeni list SFRJ br. 10/89, 40/89, 87/89, 18/90, 72/90 i 79/90.

⁶. *Zakon o sanaciji, stečaju i likvidaciji banaka i drugih finansijskih organizacija*, Službeni list SFRJ br. 84/89 i 63/90.

⁷. *Odluka o načinu izvršavanja obaveza Federacije po osnovu jemstva za devize na deviznim računima i deviznim štednim ulozima građana, građanskih pravnih lica i stranih fizičkih lica*, Službeni list SFRJ br. 27/90.

⁸. *Zakon o obligacionim odnosima*, Službeni list SFRJ br. 29/78, 39/85, 45/89 i 57/89.

deviznom poslovanju iz 1977⁹). Iako je sustav bio dobrovoljan, komercijalne banke nisu imale druge mogućnosti jer im nije bilo dopušteno da imaju devizne račune u inozemnim bankama, što je bilo potrebno za obavljanje plaćanja u inozemstvu, niti im je bilo dopušteno da odobravaju devizne kredite. Stoga su se doslovno sve devize „redeponirale“ u NBJ prema jednom od sljedeća dva metoda: metodom računa ili „pro forma“ metodom, ili metodom stvarnog prebacivanja deviza na devizne račune NBJ. Metod računa je daleko češće korišten jer je omogućavao komercijalnim bankama da prebace valutni rizik na NBJ bez plaćanja naknada inozemnim bankama (vidi *Kovačić i drugi protiv Slovenije* [GC], br. 44574/98, 45133/98 i 48316/99, točka 36, 3.10.2008; vidi također odluku AP 164/04 Ustavnog suda Bosne i Hercegovine od 1.04.2006, točka 53). Prema internom izvještaju NBJ iz 9. mjeseca 1988. godine¹⁰, do 30.06.1988. godine oko 9 milijardi američkih dolara bilo je redeponirano kod NBJ, od čega je samo oko 1,4 milijarde dolara (odnosno, nešto malo više od 15%) bilo fizički prebačeno na brojne inozemne račune NBJ. Kako izgleda, sredstva sa inozemnih računa NBJ nedavno su podijeljena među državama sljednicama (vidi točku 65. dalje u tekstu).

18. Što se tiče Ljubljanske banke Sarajevo¹¹ kod koje je prvo dvoje aplikanata imalo račune, sistem redeponiranja funkcionirao je na sljedeći način. Prema nizu sporazuma (između Ljubljanske banke Sarajevo, Ljubljanske banke Ljubljana, Narodne banke Bosne i Hercegovine i Narodne banke Slovenije), Ljubljanska banka Sarajevo morala je razliku između položenih i podignutih deviza svakog mjeseca prebacivati u Narodnu banku Slovenije za račun Ljubljanske banke Ljubljana. Dio ovih sredstava prebačen je nazad u Ljubljansku banku Sarajevo na zahtjev te banke, a radi zadovoljenja potreba likvidnosti (u periodu kada je više deviza podizano nego što je ulagano). Doista, u periodu od 1984. do 1991. godine 244.665.082 DEM je prebačeno u Ljubljanu, a 41.469.528 DEM (odnosno manje od 17%) je vraćeno nazad u Sarajevo. Sredstva koja nisu vraćena u Sarajevo redeponirana su kod NBJ prema jednom od dva metoda opisana u točki 17: metodom računa, odnosno „pro forma“ metodom (u kojem slučaju nema dokaza da su sredstva doista otišla iz Ljubljane), ili metodom stvarnog prebacivanja deviza na račune NBJ u inozemstvu. Bez obzira na metod redeponiranja, sva tako prebačena devizna sredstva evidentirana su kao potraživanje Ljubljanske banke Sarajevo od NBJ.

19. Prema sporazumima pomenutim u točki 18., Ljubljanska banka Sarajevo je preko Narodne banke Bosne i Hercegovine od NBJ dobijala kredite u dinarima (u početku beskatmatne) u protuvrijednosti

⁹. *Zakon o deviznom poslovanju i kreditnim odnosima*, Službeni list SFRJ br. 15/77, 61/82, 77/82, 34/83, 70/83 i 71/84.

¹⁰. Vlada Slovenije je dostavila njegovu kopiju (aneks br. GC10).

¹¹. Kao što je navedeno u fusnoti 2, ovu banku treba razlikovati od banke istoga imena koja je osnovana 1993. godine, pomenute u točki 30.

„redeponiranih“ deviza. Osnovne banke su tako dobivena dinarska sredstva koristile za davanje kredita po kamatnim stopama nižim od stope inflacije poduzećima koja su, u pravilu, imala sjedište u istoj teritorijalnoj jedinici.

20. Krajem 1988. godine ukinut je sistem redeponiranja (izmjenama i dopunama članka 103. Zakona o deviznom poslovanju iz 1985. godine). Bankama je dopušteno da otvaraju devizne račune u inozemnim bankama. Ljubljanska banka Sarajevo, kao i druge banke, iskoristila je tu mogućnost i deponirala oko 13,5 miliona USD u stranim bankama u periodu od 10. mjeseca 1988. do 12. mjeseca 1989. godine. U spisu nema podataka o tome što je bilo s tim sredstvima.

2. Reforma komercijalnog bankarstva u SFRJ iz 1989/90

21. U okviru reformi 1989/1990 SFRJ je ukinula sistem osnovnih i udruženih banaka koji je opisan u tekstu gore. Ova promjena u bankarskim propisima omogućila je nekim osnovnim bankama da zatraže neovisan status, dok su druge osnovne banke postale podružnice (bez svojstva pravne osobe) nekadašnjih udruženih banaka kojima su prvobitno i pripadale. Tako je 1.01.1990. godine Ljubljanska banka Sarajevo postala podružnica (bez svojstva pravne osobe) Ljubljanske banke Ljubljana koja je preuzela njena prava, imovinu i obveze. Investbanka, pomenuta u tekstu gore, postala je neovisnom bankom sa sjedištem u Srbiji i nizom podružnica u Bosni i Hercegovini.

22. Nadalje, proglašena je konvertibilnost dinara što je dovelo do masovnog povlačenja deviza iz komercijalnih banaka. Stoga je SFRJ uvela hitne mjere kojima je u velikoj mjeri ograničeno podizanje deviznih depozita. Naprimjer, od 12. mjeseca 1990. godine, kada je izmijenjen članak 71. Zakona o deviznom poslovanju iz 1985, štediše su svoje depozite mogle koristiti samo za plaćanje uvezenih roba ili usluga za vlastite potrebe ili potrebe članova obitelji, kupovinu deviznih obveznica, oporučno darivanje u naučne ili humanitarne svrhe, ili za plaćanje životnog osiguranja u lokalnom osiguravajućem društvu (štediše su ranije svoje depozite mogle koristiti i za plaćanje roba i usluga u inozemstvu). Pored toga, članak 3. Odluke vlade SFRJ iz 4. mjeseca 1991. godine¹², koja je bila na snazi do 2. mjeseca 1992. godine, i članak 17.(c) odluke NBJ od 1. mjeseca 1991. godine¹³, koju je Ustavni sud SFRJ proglasio neustavnom u 4. mjesecu 1992, ograničili su iznos koji štediše mogu jednokratno podići ili koristiti za navedene svrhe na 500 DEM odjednom, tj. najviše 1.000 DEM mjesečno (vidi točku 53. dalje u tekstu).

¹². Odluka o načinu na koji ovlašćene banke izvršavaju naloge za plaćanje domaćih fizičkih lica devizama sa njihovih deviznih računa i deviznih štednih uloga, Službeni list SFRJ br. 28/91, 34/91, 64/91 i 9/92.

¹³. Odluka o načinu vođenja deviznog računa i deviznog štednog uloga domaćeg i stranog fizičkog lica, Službeni list SFRJ br. 6/91, 30/91, 36/91 i 25/92.

3. *Raspad SFRJ 1991/92 godine*

23. SFRJ se raspala 1991/92. U državama sljednicama, devize deponirane prije raspada SFRJ stavljene su pod poseban režim i uobičajeno se nazivaju „starom“ ili „zamrznutom“ deviznom štednjom. Dalje u tekstu daje se prikaz relevantnih domaćih propisa i prakse u pogledu te štednje u svakoj od pet država sljednica – po abecednom redoslijedu - koje su istovremeno i tužene države u ovom predmetu.

C. Okolnosti koje se odnose na svaku tuženu državu

1. *Bosna i Hercegovina*

(a) *Mjere koje se odnose na „staru“ deviznu štednju*

24. Bosna i Hercegovina je 1992. godine preuzela zakonske garancije za „staru“ deviznu štednju od SFRJ (vidi članak 6. akta o primjeni zakona SFRJ iz 1992¹⁴). Iako relevantne zakonske odredbe nisu bile jasne u tom smislu, Narodna banka Bosne i Hercegovine smatrala je da ove garancije obuhvaćaju samo „staru“ deviznu štednju u domaćim bankama (vidi njen izvještaj 63/94 od 8.08.1994¹⁵).

25. Mada je tijekom rata sva „stara“ devizna štednja bila i dalje zamrznuta, podizanje štednih uloga bilo je dopušteno samo izuzetno, iz humanitarnih razloga i u nekim posebnim slučajevima (vidi relevantne podzakonske akte¹⁶).

26. Nakon rata koji se vodio u periodu 1992-95, svaki od entiteta (Federacija Bosne i Hercegovine – „FBiH“ – i Republika Srpska) donio je svoje zakone o „staroj“ deviznoj štednji. U ovom predmetu, relevantno je jedino zakonodavstvo FBiH, s obzirom na to da se predmetne podružnice nalaze u tom entitetu. FBiH je 1997. godine preuzela odgovornost za „staru“ deviznu štednju u bankama i podružnicama koje se nalaze na njenoj teritoriji (vidjeti članak 3.(1) Zakona o utvrđivanju i realizaciji potraživanja

¹⁴. *Uredba sa zakonskom snagom o preuzimanju i primjenjivanju saveznih zakona koji se u Bosni i Hercegovini primjenjuju kao republički zakoni*, Službeni list Republike Bosne i Hercegovine br. 2/92.

¹⁵. Kopiju ovog izvještaja dostavila je Vlada Bosne i Hercegovine.

¹⁶. *Odluka o uslovima i načinu isplata dinara po osnovu definitivne prodaje devizne štednje domaćih fizičkih lica i korišćenju deviza sa deviznih računa i deviznih štednih uloga domaćih fizičkih lica za potrebe liječenja i plaćanja školarine u inostranstvu*, Službeni list Republike Bosne i Hercegovine br. 4/93; *Odluka o uslovima i načinu davanja kratkoročnih kredita bankama na osnovu definitivne prodaje deponovane devizne štednje građana i efektivno prodatih deviza od strane građana*, Službeni glasnik Republike Srpske br. 10/93 i 2/94; i *Odluka o ciljevima i zadacima monetarno-kreditne politike u 1995*, Službeni list Republike Bosne i Hercegovine br. 11/95 i 19/95.

građana u postupku privatizacije iz 1997.¹⁷ i Uredbe o ostvarivanju potraživanja lica koja su imala deviznu štednju u bankama na teritoriju Federacije, a nisu imala prebivalište na teritoriju Federacije, iz 1999.¹⁸). Iako su takvi štedni ulozi i dalje bili zamrznuti, taj zakon je propisivao da su se oni mogli koristiti za kupovinu stanova i poduzeća u državnom vlasništvu (vidi članak 18. Zakona o utvrđivanju i realizaciji potraživanja građana u postupku privatizacije iz 1997, s izmjenama i dopunama iz 2004. godine).

27. FBiH je 2004. godine donijela novi zakon. Preuzela je obvezu isplate „stare“ devizne štednje u domaćim bankama u tome entitetu, bez obzira na državljanstvo zainteresiranog štediše. Njena odgovornost za takve štedne uloge u podružnicama Ljubljanske banke Ljubljana, Investbanke ili drugih inozemnih banaka u kojima su aplikanti imali otvorene račune, bila je izričito isključena prema članku 9.(2) Zakona o utvrđivanju i načinu izmirenja unutrašnjih obveza Federacije iz 2004.¹⁹ godine.

28. Odgovornost za „staru“ deviznu štednju u domaćim bankama prešla je 2006. godine sa entiteta na državu. Odgovornost za te štedne uloge u lokalnim podružnicama Ljubljanske banke Ljubljana i Investbanke ponovno se izričito isključuje, s tim da država mora pomoći klijentima tih podružnica da ostvare povrat svojih štednih uloga od Slovenije, odnosno Srbije (vidi članak 2. Zakona o izmirenju obveza po osnovu računa stare devizne štednje iz 2006.²⁰). Osim toga, svi postupci vezani za „staru“ deviznu štednju obustavljeni su na osnovu zakona (vidi članak 28. toga zakona; ta odredba je odlukom U 13/06 Ustavnog suda Bosne i Hercegovine od 28.03.2008, točka 35, proglašena ustavnom).

(b) Status sarajevske podružnice Ljubljanske banke Ljubljana i Ljubljanske banke Sarajevo osnovane 1993. godine

29. Kao što je navedeno u točki 21. u tekstu gore, Ljubljanska banka Sarajevo je 1990. godine postala podružnicom Ljubljanske banke Ljubljana, bez svojstva pravne osobe, a Ljubljanska banka Ljubljana je preuzela njena prava, imovinu i obveze. Prema registru poslovnih subjekata, sarajevska podružnica je djelovala u ime i za račun matične banke. Krajem 1991. godine, iznos deviznih štednih uloga u sarajevskoj podružnici bio je oko 250.000.000 DEM, ali se u trezoru sarajevske podružnice nalazilo manje od

¹⁷. *Zakon o utvrđivanju i realizaciji potraživanja građana u postupku privatizacije*, Službene novine FBiH br. 27/97, 8/99, 45/00, 54/00, 32/01, 27/02, 57/03, 44/04, 79/07 i 65/09.

¹⁸. *Uredba o ostvarivanju potraživanja lica koja su imala deviznu štednju u bankama na teritoriju Federacije, a nisu imala prebivalište na teritoriju Federacije*, Službene novine FBiH br. 44/99..

¹⁹. *Zakon o utvrđivanju i načinu izmirenja unutrašnjih obaveza Federacije*, Službene novine FBiH br. 66/04, 49/05, 35/06, 31/08, 32/09 i 65/09.

²⁰. *Zakon o izmirenju obaveza po osnovu računa stare devizne štednje*, Službeni glasnik Bosne i Hercegovine br. 28/06, 76/06 i 72/07.

350.000 DEM (kretanje deviza između Sarajeva i Ljubljane opisano je u točki 18. u tekstu gore).

30. Nova banka, istog imena kao i prethodnica sarajevske podružnice Ljubljanske banke Ljubljana – Ljubljanska banka Sarajevo – osnovana je 1993. godine prema zakonu Bosne i Hercegovine. Ona je unilateralno preuzela odgovornost za „staru deviznu štednju“ u sarajevskoj podružnici Ljubljanske banke Ljubljana koja je bila slovenska banka.

31. Narodna banka Bosne i Hercegovine provela je 1994. godine provjeru stanja i uočila brojne nedostatke. Prije svega, uprava te nove Ljubljanske banke Sarajevo nije bila propisno imenovana i nije bilo jasno tko su njeni dioničari. Narodna banka je stoga imenovala direktora te banke. Drugo, kao domaća banka, Ljubljanska banka Sarajevo nije mogla preuzeti odgovornost strane banke za „staru“ deviznu štednju pošto bi to državi Bosni i Hercegovini nametnulo nove financijske obveze (jer je država bila zakonski garant za „staru“ deviznu štednju u svim domaćim bankama). Narodna banka je naložila da se za sarajevsku podružnicu Ljubljanske banke Ljubljana hitno pripremi zaključni bilans stanja na dan 31.03.1992. godine i da se definiraju njeni odnosi s matičnom bankom.

32. Međutim, prema registru poslovnih subjekata, ta novoosnovana Ljubljanska banka Sarajevo i dalje je bila odgovorna za „staru“ deviznu štednju u sarajevskoj podružnici Ljubljanske banke Ljubljana sve do 11. mjeseca 2004. godine (vidi točku 35. u daljem tekstu). Prema tome, ona je i dalje vodila „staru“ štednju klijenata sarajevske podružnice Ljubljanske banke Ljubljana; oko 3% ovih sredstava korišteno je u procesu privatizacije u FBiH (vidi točku 26. u tekstu gore); a u jednom slučaju domaći sud je naložio Ljubljanskoj banci Sarajevo da izvrši isplatu ove štednje (vidjeti predmet *Višnjevac protiv Bosne i Hercegovine* (odl.), br. 2333/04, 24.10.2006. godine).

33. Ustavni sud Bosne i Hercegovine nazvao je situaciju koja je vladala prije 2004. godine „haotičnom“ (odluka AP 164/04 od 1.04.2006, točka 55). Dom za ljudska prava za Bosnu i Hercegovinu, domaće tijelo za pitanja ljudskih prava, smatrao je da pravna nesigurnost u pogledu pitanja „stare“ devizne štednje, između ostalog, u domaćim podružnicama Ljubljanske banke Ljubljana i Investbanke u tom periodu, predstavlja povredu članka 1. Protokola br.1 uz Konvenciju (vidi odluku CH/98/377 i dr. od 7.11.2003, točka 270).

34. Agencija za bankarstvo FBiH je 2003. godine stavila domaću Ljubljansku banku Sarajevo pod svoju privremenu upravu iz razloga što je imala nedefinirane odnose sa Ljubljanskim bankom Ljubljana, stranom bankom sa sjedištem u Sloveniji.

35. Izmjenama i dopunama Zakona o postupku upisa pravnih lica u sudski registar iz 2000.²¹ godine, Parlament FBiH je 2003. godine produžio zakonski rok za brisanje ratnih upisa u registar poslovnih subjekata do 2004. godine. Ubrzo nakon toga, u 11. mjesecu 2004. godine, Općinski sud u Sarajevu odlučio je da domaća Ljubljanska banka Sarajevo nije sljednica sarajevske podružnice inozemne Ljubljanske banke Ljubljana; da nije odgovorna za „staru“ deviznu štednju u toj podružnici i da se zbog toga upis u registar poslovnih subjekata iz 1993. godine, u kojem piše drugačije, mora brisati.

36. Domaća Ljubljanska banka Sarajevo je 2006. godine prodala svoju imovinu jednom hrvatskom poduzeću koje se zauzvrat obvezalo da će podmiriti dugove te banke. Istovremeno, prostorije u vlasništvu sarajevske podružnice Ljubljanske banke Ljubljana pod nadzorom vlade FBiH, do konačnog utvrđivanja statusa te podružnice, iznajmljene su istom hrvatskom poduzeću u ime i za račun Ljubljanske banke Ljubljana.

37. Nadležni sud je 2010. godine pokrenuo stečajni postupak nad Ljubljanskom bankom Sarajevo u Bosni i Hercegovini. Stečajni postupak je još uvijek u tijeku.

(c) Status tuzlanske podružnice Investbanke

38. Tuzlanska podružnica Investbanke je sve vrijeme imala status podružnice bez svojstva pravne osobe. Iznos sredstava „stare“ devizne štednje u toj podružnici na dan 31.12.1991. godine bio je približno 67 miliona USD (oko 100 miliona DEM). Podružnica je zatvorena 1.06.1992. godine i nikada nije nastavila s poslovanjem. Nije jasno što se desilo sa njenim sredstvima.

39. Nadležni sud u Srbiji je 2002. godine pokrenuo stečajni postupak nad Investbankom. Srbijanske vlasti su zatim prodale prostorije podružnica Investbanke u FBiH (podružnice u Republici Srpskoj su prodane 1999. godine). Naprimjer, za prostorije u Džafer Mahali u Tuzli, srbijanske vlasti su dobile 2.140.650 eura. Kako izgleda, stečajni postupak nad Investbankom još je uvijek u tijeku.

40. Vlada FBiH je 2010. godine odlučila staviti prostorije i arhivu podružnica Investbanke u FBiH pod svoj nadzor, ali kako izgleda, Investbanka više nije imala nikakve prostorije ili arhivu u FBiH.

41. Na zahtjev vlasti FBiH, srbijanske vlasti su 2011. godine pokrenule kaznenu istragu o načinu na koji je arhiva tuzlanske podružnice prebačena na teritorij Srbije 2008. godine.

²¹. *Zakon o postupku upisa pravnih lica u sudski registar*, Službene novine FBiH br. 4/00, 49/00, 32/01, 19/03 i 50/03.

2. Hrvatska

(a) Mjere koje se odnose na „staru“ deviznu štednju

42. Vlada Hrvatske je izjavila da je isplatila „staru“ deviznu štednju u domaćim bankama i njihovim stranim podružnicama, bez obzira na državljanstvo zainteresiranih deponenata. Doista, jasno je da su izvršili isplatu takvih štednih uloga državljana Bosne i Hercegovine u bosanskohercegovačkim podružnicama hrvatskih banaka. Međutim, vlada Slovenije je dostavila odluke Vrhovnog suda Hrvatske (Rev 3015/1993-2 iz 1994., Rev 3172/1995-2 iz 1996. i Rev 1747 /1995-2 iz 1996. godine) u kojima se navodi da izraz upotrijebljen u tom zakonu (građanin) znači hrvatski građanin (vidi i uporedi *Kovačić i drugi*, citiran gore, točka 77).

(b) Status zagrebačke podružnice Ljubljanske banke Ljubljana

43. Hrvatska je svojim državljanima omogućila da prebace svoju „staru“ deviznu štednju iz zagrebačke podružnice Ljubljanske banke Ljubljana u hrvatske banke na zahtjev zainteresiranih deponenata (vidjeti članak 14. Zakona o pretvaranju deviznih depozita građana u javni dug Republike Hrvatske iz 1993.²² i relevantne podzakonske akte²³). Izgleda da je oko dvije trećine svih klijenata te podružnice iskoristilo ovu mogućnost. U 3. mjesecu 2013. godine Hrvatska i Slovenija su potpisale memorandum o razumijevanju kojim pozivaju na dalje pregovore o sukcesiji u vezi s tom prebačenom štednjom. Što se tiče preostalih klijenata koji nisu prebacili svoju štednju iz zagrebačke podružnice Ljubljanske banke Ljubljana u hrvatske banke, čija je „stara“ devizna štednja navodno iznosila oko 300 miliona DEM, neki od njih su pokrenuli građanski postupak pred hrvatskim sudovima, a njih šezdeset i troje došlo je do svoje „stare“ devizne štednje kroz prinudnu prodaju imovine te podružnice smještene u Hrvatskoj (odluke Općinskog suda u Osijeku od 8.04.2005. i 15.06.2010.²⁴; vidi također *Kovačić i drugi*, citirana gore, točke 122-33). Neki drugi klijenti su pokrenuli građanske postupke pred slovenskim sudovima (vidi točku 38. u daljem tekstu). Prema službenim dokumentima koje je dostavila hrvatska vlada, Ljubljanska banka Ljubljana i njena zagrebačka podružnica više nemaju imovinu u Hrvatskoj.

²². *Zakon o pretvaranju deviznih depozita građana u javni dug Republike Hrvatske*, Narodne novine Republike Hrvatske br. 106/93.

²³. *Pravilnik o utvrđivanju uvjeta i načina pod kojima građani mogu prenijeti svoju deviznu štednju s organizacijske jedinice banke čije je sjedište izvan Republike Hrvatske na banke u Republici Hrvatskoj*, Narodne novine Republike Hrvatske br. 19/94.

²⁴. Kopiju ove odluke dostavila je Vlada Slovenije (aneksi br. 273-74).

3. Srbija

(a) Mjere koje se odnose na „staru“ deviznu štednju

44. Nakon raspada SFRJ, „stara“ devizna štednja u domaćim bankama ostala je zamrznuta. Međutim, podizanje sredstava bilo je dopušteno u izuzetnim slučajevima iz humanitarnih razloga, bez obzira na državljanstvo zainteresiranog deponenta (vidi relevantne podzakonske akte²⁵). U najmanje jednom slučaju srbijanski sud je donio odluku da su banke sa sjedištem u Srbiji odgovorne za „staru“ deviznu štednju u njihovim podružnicama u Bosni i Hercegovini (vidi *Šekerović protiv Srbije* (odl.), br. 32472/03, 4.01.2007).

45. Srbija je 1998, a zatim ponovno 2002. godine pristala na isplatu, dijelom u gotovini, a dijelom u obveznicama vlade, „stare“ devizne štednje u domaćim podružnicama domaćih banaka svojim državljanima i državljanima svih država osim država sljednica SFRJ, zajedno sa „starom“ deviznom štednjom u stranim podružnicama domaćih banaka (poput tuzlanske podružnice Investbanke) državljanima svih država osim država sljednica SFRJ. Ove obveznice vlade trebale su se amortizirati do 2016. godine u dvanaest godišnjih isplata uz godišnju kamatu od 2% (članak 4. Zakona o staroj deviznoj štednji iz 2002 godine²⁶). U pogledu iznosa za otplatu, Srbija se obvezala da će isplatiti originalne depozite zajedno s kamatom akumuliranom do 31.12.1997. godine po prvobitnoj stopi, te kamatu nakon toga datuma po godišnjoj stopi od 2% (članak 2. istog zakona).

46. Međutim, ostala „stara“ devizna štednja (odnosno štednja državljana država sljednica SFRJ osim Srbije u svim podružnicama srbijanskih banaka, domaćim i stranim, kao i štednja građana Srbije u podružnicama srbijanskih banaka izvan Srbije) ostala je zamrznuta do okončanja pregovora o sukcesiji, kao što je to slučaj, naprimjer, sa položima trećeg aplikanta. Osim toga, svi postupci vezani za „staru“ deviznu štednju obustavljeni su na osnovu zakona, sukladno članku 21. i 22. Zakona o izmirenju obaveza po osnovu devizne štednje građana iz 1998. godine²⁷ i članku 21. i 36. Zakona

²⁵. Odluka o uslovima i načinu davanja kratkoročnih kredita bankama na osnovu definitivne prodaje deponovane devizne štednje građana, Službeni list Savezne Republike Jugoslavije br. 42/93, 49/93, 71/93 i 77/93; Odluka o uslovima i načinu isplate dela devizne štednje građana koja je deponovana kod NBJ, Službeni list br. 42/94, 44/94 i 50/94; Odluka o uslovima i načinu isplate dela devizne štednje građana koja je deponovana kod NBJ, Službeni list br. 10/95, 52/95, 58/95, 20/96, 24/96 i 30/96; i Odluka o privremenom obezbeđivanju i načinu i uslovima isplate sredstava ovlašćenim bankama na ime dinarske protivvrednosti dela devizne štednje deponovane kod NBJ isplaćene građanima za određene namene, Službeni list br. 41/96, 21/98 i 4/99.

²⁶. Zakon o regulisanju javnog duga Savezne Republike Jugoslavije po osnovu devizne štednje građana, Službeni list Savezne Republike Jugoslavije br. 36/02.

²⁷. Zakon o izmirenju obaveza po osnovu devizne štednje građana, Službeni list Savezne Republike Jugoslavije br. 59/98, 44/99 i 53/01.

o regulisanju javnog duga Savezne Republike Jugoslavije po osnovu devizne štednje građana iz 2002. godine.

(b) Status Investbanke i njenih podružnica

47. Prema sudskom registru poduzeća, Investbanka je u državnom vlasništvu. Ona je pod kontrolom Agencije za osiguranje depozita Srbije. Kao pravna osoba u državnom vlasništvu, morala je otpisati potraživanja u velikim iznosima protiv poduzeća u državnom i društvenom vlasništvu kako bi se omogućila njihova privatizacija prema Zakonu o privatizaciji iz 2001. godine²⁸. Nadležni sud je u 1. mjesecu 2002. godine naredio pokretanje stečajnog postupka nad Investbankom. Stečajni postupak je još uvijek u tijeku. Stotine štediša u bosansko-hercegovačkim podružnicama Investbanke bezuspješno je zahtijevalo povrat sredstava u kontekstu stečajnog postupka. Njih 20 je zatim pokrenulo građanski postupak protiv Investbanke, ali bez uspjeha.

4. Slovenija

(a) Mjere koje se odnose na „staru“ deviznu štednju

48. Slovenija je 1991. godine od SFRJ preuzela zakonske garancije za „staru“ deviznu štednju u domaćim podružnicama svih banaka (uključujući Investbanku i druge strane banke), bez obzira na državljanstvo zainteresiranih deponenta (vidi članak 19, stavak 3. Ustavnog zakona za provedbu Temeljne ustavne povelje o suverenitetu i neovisnosti Republike Slovenije iz 1991. godine - „Ustavni zakon iz 1991.“²⁹), i pretvorila obveze banke prema deponentima u javni dug (vidi Zakon o staroj deviznoj štednji iz 1993.³⁰). Slovenija se tako obvezala da će isplatiti originalne depozite i pripadajuću kamatu do 31.12.1990. po prvobitnoj stopi, kao i kamatu od 1.01.1991. do 31.12.1992. godine po godišnjoj stopi od 6% (članak 2. Zakona o staroj deviznoj štednji iz 1993. godine). Nakon tog perioda, kamatna stopa je ovisila o tome da li je deponent odabrao isplatu u obveznicama vlade ili u gotovini. Deponenti su imali pravo ili da dobiju obveznice vlade koje su trebale biti amortizirane do 2003. godine u dvadeset isplata u dvije godine s kamatom po godišnjoj stopi od 5%, ili gotovinu od banaka u kojima su imali svoj novac, zajedno sa kamatom po tržišnoj stopi plus 0,25% u deset isplata u dvije godine. U ovom drugom slučaju bankama su trebale biti emitirane obveznice vlade. Neki deponenti su odabrali

²⁸. *Zakon o privatizaciji*, Official Gazette of the Republic of Serbia nos. 38/01, 18/03, 45/05, 123/07 and 30/10.

²⁹. *Ustavni zakon za izvedbu Temeljne ustavne listine o samostojnosti in neodvisnosti RS*, Official Gazette of the Republic of Slovenia nos. 1/91 and 45/94.

³⁰. *Zakon o poravnavanju obveznosti iz neizplaćanih deviznih vlog*, Official Gazette of the Republic of Slovenia no. 7/93.

obveznice jer su ih mogli koristiti za otkup stanova i poduzeća u državnom vlasništvu, te za plaćanje poreza i mirovinskih doprinosa.

(b) Status Ljubljanske banke Ljubljana i njenih podružnica

49. Nedugo nakon proglašenja svoje neovisnosti Slovenija je nacionalizirala, a potom 1994. godine, izmjenom Ustavnog zakona iz 1991. godine, restrukturirala Ljubljansku banku Ljubljana. Veći dio njene imovine i obveza prebačeno je na novu banku – Novu ljubljansku banku (vidi članak 22.(b) toga zakona, citiran u točki 54. dalje u tekstu). Stara banka je zadržala odgovornost za „staru“ deviznu štednju u svim svojim podružnicama u ostalim državama sljednicama i s njom povezana potraživanja prema NBJ (ibid.). Na temelju toga zakona domaći sudovi su donijeli niz odluka kojima se naređuje staroj Ljubljanskoj banci da isplati „staru“ deviznu štednju klijentima njene podružnice u Sarajevu; istovremeno, domaći sudovi su smatrali da sama država Slovenija nema obveza u tom pogledu (vidi presude Vrhovnog suda II Ips 415/95 od 27.02.1997; II Ips 613/96 od 1.04.1998; i II Ips 490/97 od 21.01.1999). U početku je starom Ljubljanskom bankom upravljala Agencija za sanaciju banaka. Sada je ona pod upravom slovenske vladine agencije – Fonda za sukcesiju.

50. Svi postupci koji su se odnosili na „staru“ deviznu štednju u podružnicama stare Ljubljanske banke u ostalim državama sljednicama (osim trećestupanjskog postupka pred Vrhovnim sudom) obustavljeni su 1997. godine do ishoda pregovora o sukcesiji (vidi Zakon o Fondu za sukcesiju Republike Slovenije iz 1993. godine³¹, sa izmjenama i dopunama iz 1997. godine, te Zakon o Fondu za sukcesiju i visokom predstavniku za sukcesiju Republike Slovenije iz 2006.³²). U 12. mjesecu 2009. godine, Ustavni sud Slovenije je po žalbi dvoje hrvatskih štediša, tu mjeru proglasio neustavnom³³.

51. Okružni sud u Ljubljani je nakon toga donio brojne presude kojima se nalaže staroj Ljubljanskoj banci da isplati „staru“ deviznu štednju iz njene podružnice u Sarajevu zajedno s kamatom (vidi, naprimjer, presudu P 119/1995-I od 16.11.2010, koja je postala pravomoćna i obvezujuća dana 4.01.2012. kada je potvrđena na Višem sudu u Ljubljani; presudu P 9/2007-II od 7.12.2010; i presudu P 1013/2012-II od 10.01.2013). Sud je objasnio da su prema zakonu SFRJ podružnice postupale u ime i za račun matičnih banaka. Također, prema slovenskom zakonu, stara Ljubljanska banka Ljubljana zadržala je odgovornost za „staru“ deviznu štednju u njejoj sarajevskoj podružnici. Sud je smatrao nebitnom činjenicu da je istomena

³¹. *Zakon o Skladu Republike Slovenije za sukcesiju*, Službeni list Republike Slovenije br. 10/93, 38/94 i 40/97.

³². *Zakon o Skladu Republike Slovenije za nasljedstvo in visokem predstavniku Republike Slovenije za nasljedstvo*, Službeni list Republike Slovenije br. 29/06 and 59/10.

³³. Odluka objavljena u Službenom listu Republike Slovenije br. 105/09.

banka, Ljubljanska banka Sarajevo, 1993. godine preuzela odgovornost stare Ljubljanske banke Ljubljana za štednju u sarajevskoj podružnici (vidi točku 30. u tekstu gore) budući da je to urađeno bez odobrenja matične banke ili deponenata. U svakom slučaju, nadležni sud u Bosni i Hercegovini je 2004. godine brisao iz sudskog registra poduzeća taj upis iz 1993. godine (vidi točku 35. u tekstu gore). Okružni sud u Ljubljani je također smatrao nebitnom činjenicu da su neka devizna sredstva prebačena na račune NBJ u inozemstvu sukladno njenom sistemu redeponiranja opisanom u tekstu gore.

5. *Bivša Jugoslavenska Republika Makedonija*

52. Bivša Jugoslavenska Republika Makedonija je isplatila „staru“ deviznu štednju u domaćim bankama i lokalnim podružnicama stranih banaka, kao što je podružnica Ljubljanske banke Ljubljana u Skopju, bez obzira na državljanstvo zainteresiranih deponenata³⁴.

II. RELEVANTNO DOMAĆE PRAVO

53. Kao što je navedeno u točki 22, određena ograničenja u pogledu podizanja devizne štednje postojala su i prije raspada SFRJ. Naprimjer, članak 17.(c) odluke NBJ iz 1. mjeseca 1991. godine³⁵, koju je u 4. mjesecu 1992. godine Ustavni sud SFRJ proglasio neustavnom, glasi:

„Ovlaštene će banke izvršavati naloge za isplatu domaćim državljanima deviza položenih na njihovim deviznim računima ... nakon što od tih osoba prethodno dobiju obavijest o namjeri korištenja deviza, i to kako slijedi:

(i) iznosi do 500 DEM: 15 dana za prvo povlačenje a 30 dana za naknadna povlačenja ...;

(ii) iznosi do 1.000 DEM: 30 dana za prvo povlačenje a 45 dana za naknadna povlačenja...;

(iii) iznosi do 3.000 DEM: 90 dana; i

(iv) iznosi do 8.000 DEM: 180 dana.“

Ta se odredba, međutim, nije primjenjivala na jugoslavenske državljane koji su radili i živjeli u inozemstvu, poput aplikanata u ovom predmetu (vidi

³⁴. Закон за преземање на депонираните девизни влогови на граѓаните од страна на Република Македонија, „Službeni list Republike Makedonije“ br. 26/92; Закон за гаранција на Република Македонија за депонираните девизни влогови на граѓаните и за обезбедување на средства и начин за исплата на депонираните девизни влогови на граѓаните во 1993 и 1994, Službeni list br. 31/93, 70/94, 65/95 and 71/96; i Закон за начинот и постапката на исплатување на депонираните девизни влогови на граѓаните по кои гарант е Република Македонија, Službeni list br. 32/00, 108/00, 4/02 i 42/03.

³⁵. Odluka o načinu vođenja deviznog računa i deviznog štednog uloga domaćeg i stranog fizičkog lica, Službeni list SFRJ br. 6/91, 30/91, 36/91 i 25/92.

članke 8.(6) i 17. te odluke). Nemogućnost da aplikanti u ovom predmetu podignu svoju štednju sa svojih računa proistekla je iz primjene sljedećih odredbi domaćeg zakona, prikazanih kronološkim redoslijedom.

54. Relevantni dio Ustavnog zakona Slovenije iz 1991. godine sa izmijenama i dopunama iz 1994. godine, glasi:

Preambula

„S obzirom na nedostatak volje nekih drugih država nastalih na teritoriju bivše Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije (u daljnjem tekstu: "bivša SFRJ") i banaka sa sjedištem u tim državama;

budući da je zbog stvarnih i pravnih razloga proizišlih iz rata na dijelu područja bivše Jugoslavije, međunarodnih sankcija nametnutih tzv. SRJ (Srbija i Crna Gora) i sloma finansijskih i gospodarskih sustava u nekim državama nastalim na području bivše SFRJ zbog financiranja agresorskog rata na dijelu područja bivše SFRJ trenutačno nemoguće postići sporazum o pravnoj sukcesiji i preuzimanju obveza i potraživanja bivše Jugoslavije i pravnih subjekata na njenome području, a to ozbiljno ugrožava i njegovu neposrednu budućnost;

...;

a u cilju pronalaženja pravednoga rješenja, putem pregovora sa stranim vjerovnicima, za preuzimanje odgovarajućeg dijela državnih dugova bivše SFRJ u slučajevima kad se izravni korisnik ne može utvrditi ...“

Članak 22. (b)

„Ljubljanska banka d.d., Ljubljana i Kreditna banka Maribor d.d., Maribor ustupit će svoje poslovanje i imovinu novim bankama utemeljenima prema odredbama ovog Ustavnog zakona.

Unatoč odredbama navedenima u prethodnom stavku, Ljubljanska banka d.d. i Kreditna banka Maribor d.d., Maribor zadržat će:

...

(iii) punu odgovornost za devizne račune i devizne štedne uloge za koje Republika Slovenija nije preuzela jamstvo;

...

(v) potraživanja koja se na to odnose.

Ljubljanska banka d.d., Ljubljana zadržat će svoje odnose s postojećim podružnicama i ovisnim društvima Ljubljanske banke d.d. sa sjedištem u drugim republikama na teritoriju bivše SFRJ, te će zadržati odgovarajući dio potraživanja od Narodne banke Jugoslavije u odnosu na devizne štedne račune.“

55. Relevantni dio Zakona o fondu za sukcesiju Republike Slovenije iz 1993, sa izmijenama i dopunama iz 1997. godine, glasi:

Članak 1.

„Radi namirenja potraživanja i ispunjenja obveza Republike Slovenije i fizičkih i pravnih osoba na teritoriju Republike Slovenije u okviru procesa diobe prava, imovine i obveza SFRJ, ovime se osniva Fond Republike Slovenije za sukcesiju sa zadaćom utvrđivanja prava i obveza u procesu sukcesije (u daljem tekstu: „Fond“)“.

Članak 15.(č)(1)

„Ako je u tijeku građanski ili ovršni postupak protiv osoba koje imaju svoje sjedište ili prebivalište [na teritoriju] Republike Slovenije, a tužitelj ili vjerovnik ima sjedište ili prebivalište u ... jednoj od republika bivše SFRJ.... a potraživanje je stekao pravnim poslom ili pravomoćnom sudskom odlukom, sud će po službenoj dužnosti prekinuti građanski postupak ili ovrhu.“

56. Relevantni dio Zakona o staroj deviznoj štednji Srbije iz 2002. godine, glasi:

Članak 21.(1)

„Državljeni bivših republika SFRJ, koje nisu u sastavu Savezne Republike Jugoslavije, a koji su deviznu štednju iz člana 2. Zakona položili kod ovlašćenih banaka sa sedištem na teritoriji Srbije i Crne Gore³⁶, kao i državljani Srbije i Crne Gore koji su tu štednju položili kod filijala banaka iz tog člana koje su se nalazile na teritoriji bivših republika SFRJ do momenta otcepljenja tih republika - svoja potraživanja po osnovu devizne štednje građana ostvaruju na način koji se ugovori sa državama sukcesorima SFRJ.“

Članak 36.

„Danom stupanja na snagu ovog zakona obustavljaju se sudski postupci za naplatu devizne štednje obuhvaćene ovim zakonom, uključujući i izvršne postupke.“

57. Članak 2. Zakona o staroj deviznoj štednji Bosne i Hercegovine iz 2006. godine, glasi:

„1. U smislu ovog zakona, pod računima stare devizne štednje podrazumijevaju se devizna sredstva kod banaka na teritoriji Bosne i Hercegovine, sa stanjem na dan 31.12.1991, uključujući kamatu obračunatu do tog datuma, umanjena za direktne isplate banke nakon tog datuma i za prenesena i iskorištena sredstva sa jedinstvenog računa.

2. Računi stare devizne štednje definisani stavom 1. ovog člana ne obuhvataju račune stare devizne štednje u filijalama Ljubljanske banke, Invest banke i drugih stranih banaka na teritoriji Bosne i Hercegovine.

3. Prema Sporazumu o sukcesiji iz 2001. godine, zemlje nasljednice bivše Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije odgovorne su za devizne račune otvorene u bankama koje su imale sjedište na njihovim teritorijama. Bosna i Hercegovina će, kroz svoje međunarodne aktivnosti, pružiti pomoć štedišama koji imaju štednju kod ovih banaka...“

58. Članak 23. Zakona o Fondu za sukcesiju i visokom predstavniku za sukcesiju Republike Slovenije iz 2006. godine, glasi:

„(1) Prekidi postupka na sudovima u Republici Sloveniji koji se odnose na devizna sredstva u čvrstoj valuti položena u neku od komercijalnih banaka ili bilo koju njenu filijalu u bilo kojoj državi sljednici bivše SFRJ, a koji su određeni prema Zakonu o

³⁶. Ovaj zakon je donijela Savezna Republika Jugoslavija koja je postojala od 1992. do 2003. godine. Činile su je Srbija i Crna Gora. Srbija je jedina pravna sljednica Savezne Republike Jugoslavije.

Fondu Republike Slovenije za sukcesiju ... ostaju na snazi. Svi postupci iz prethodne rečenice koji su već nastavljeni vraćaju se u stanje prekida ili obustave.

(2) Postupci iz prethodnoga stavka bit će prekidu ili obustavi sve dok se ne pronade rješenje pitanja preuzimanja jamstva SFRJ ili NBJ za te pologe na temelju članka 7. Aneksa C Ugovora o pitanjima sukcesije, te će se po ispunjenju tog uvjeta automatski nastaviti.“

Dana 3.12.2009. godine Ustavni sud Slovenije proglasio je tu odredbu neustavnom.

RELEVANTNO MEĐUNARODNO PRAVO I PRAKSA

I. MEĐUNARODNO PRAVO U ODNOSU NA SUKCESIJU DRŽAVA

59. Pitanje sukcesije država uređeno je, bar jednim dijelom, pravilima općeg međunarodnog prava sadržanim u Bečkoj konvenciji o sukcesiji država glede međunarodnih ugovora iz 1978. te, u određenoj mjeri, u Bečkoj konvenciji o sukcesiji država glede državne imovine, arhiva i dugova iz 1983. godine³⁷. Iako ovaj drugi međunarodni ugovor još uvijek nije na snazi i do sada su samo tri tužene države njegove ugovorne strane (Hrvatska, Slovenija i Bivša Jugoslavenska Republika Makedonija), prema utvrđenom načelu međunarodnoga prava, čak i ako država nije ratificirala neki međunarodni ugovor, može je obvezivati njegova pojedinačna odredba ukoliko ta odredba odražava pravila međunarodnog običajnog prava, bilo njenom kodifikacijom ili formuliranjem novog pravila običajnog prava (vidi *Cudak protiv Litvanije* [GC], br. 15869/02, točka 66, ESLJP 2010, i presuda Međunarodnog suda pravde u predmetu *North Sea Continental Shelf Cases*, Presuda od 20.02.1969, točka 71, ICJ Izviješća 1969).

60. Obveza pregovaranja u dobroj vjeri s ciljem postizanja sporazuma predstavlja temeljno načelo za rješavanje raznih aspekata sukcesije (vidi Mišljenje br. 9 Arbitražne komisije međunarodne konferencije o bivšoj Jugoslaviji³⁸ i članak 6. Rezolucije o sukcesiji država u pitanjima imovine i dugova iz 2001. godine Instituta za međunarodno pravo – „Rezolucija iz 2001.“). Ukoliko se ne uspije postići sporazum, načelo teritorijalnosti je od vitalnog značaja kada je riječ o sukcesiji u pogledu državne imovine (članak 18. Bečke konvencije iz 1983. i članak 16. Rezolucije iz 2001). Načelo koje se primjenjuje u odnosu na državne dugove je „načelo pravičnog razmjera“.

³⁷. SFRJ je 1983. godine potpisala taj ugovor. Godine 2001. Savezna Republika Jugoslavija je položila instrument kojim je najavila svoju namjeru da zadrži potpis koji je stavila SFRJ.

³⁸. Komisiju je osnovala Europska zajednica i njene države članice 1991. godine. Ona je donijela petnaest mišljenja koja se odnose na pravna pitanja koja su se pojavila raspadom SFRJ (International Law Reports 92 (1993), str. 162-208, i 96 (1994), str. 719-37).

Odredba Bečke konvencije iz 1983. godine koja je relevantna jeste članak 41. koji glasi:

„Kad se država raspadne i prestane postojati, a na dijelovima teritorija države prednice se stvore dvije ili više država sljednice, i ako se države sljednice drugačije ne sporazumiju, državni dug države prednice prelazi na države sljednice u pravičnom razmjeru, vodeći osobito računa o imovini, pravima i interesima koji prelaze na države sljednice u odnosu na taj državni dug.“

Članak 23. stavak 2. Rezolucije iz 2001. godine na sličan način propisuje da načelo „pravičnog razmjera“ predstavlja rukovodeće načelo glede državnih zaduženja:

„Ukoliko se ne postigne sporazum o prijenosu državnog duga države prednice, državni dug, u svakoj kategoriji sukcesije, prelazi na državu sljednicu u pravičnome razmjeru, vodeći osobito računa o imovini, pravima i interesima koji prelaze na države sljednice u odnosu na taj državni dug.“

Ipak, u člancima 27-29 Rezolucije iz 2001. pravi se razlika između *državnih*, *lokaliziranih* i *lokalnih* dugova, te je propisano da se načelo teritorijalnosti izričito primjenjuje na lokalne dugove:

Članak 27. (Državni dugovi)

„1. Državna zaduženja države prednice koja su nastala u korist cijele države (državni dugovi) podliježu pravilima sadržanim u članku 22. i narednim člancima ove Rezolucije.

2. Dugovi javnih institucija i poduzeća u državnom vlasništvu koja djeluju na državnoj razini podliježu istim pravilima, bez obzira na mjesto njihovoga registriranog sjedišta.“

Članak 28. (Lokalizirani dugovi)

„1. Državna zaduženja države prednice ili javne institucije ili poduzeća koja djeluju na državnoj razini, za posebne projekte ili objekte u određenom području (lokalizirani državni dugovi), podliježu pravilima sadržanim u prethodnom članku.

2. Međutim, prilikom raspodjele ovoga duga, sukladno zahtjevima pravičnosti, vodit će se računa o prelasku imovine (objekata/instalacija) povezane s dugom i dobiti koja nastaje iz tih projekata ili objekata u korist države sljednice na čijem teritoriju se oni nalaze.“

Članak 29. (Lokalni dugovi)

„1. Dugovi lokalnih javnih institucija (općina, regiona, federalnih entiteta, uprava, javnih komunalnih poduzeća i drugih područnih i lokalnih institucija) prelaze na državu sljednicu na čijem teritoriju se ta javna institucija nalazi.

...

6. Država prednica i država ili države sljednice mogu sporazumno drugačije urediti prijenos lokalnih dugova. Za poravnanja koja uključuju privatni dug, privatni vjerovnici učestvuju u pripremi i zaključivanju takvog sporazuma.“

Konačno, glede učinka sukcesije države na privatne osobe, Rezolucija iz 2001. u relevantnom dijelu glasi:

Članak 24. stavci 1. i 2.

„1. Sukcesija države nema utjecaja na prava i obveze privatnih vjerovnika i dužnika.

2. Država sljednica će u svom pravnom poretku priznati postojanje prava i obveza vjerovnika nastalih u pravnom poretku države prednice.“

Članak 25.

„Države sljednice će, u mjeri u kojoj je to moguće, poštovati prava privatnih osoba stečena u pravnom poretku države prednice.“

II. UGOVOR O PITANJIMA SUKCESIJE I RELEVANTNA PRAKSA

61. Ovaj Ugovor je rezultat gotovo desetogodišnjih pregovora koji su vođeni pod pokroviteljstvom Međunarodne konferencije o bivšoj Jugoslaviji i Visokog predstavnika (međunarodnog administratora imenovanog prema Aneksu 10. Općeg okvirnog sporazuma za mir u Bosni i Hercegovini). Potpisan je 29.06.2001. godine, a stupio je na snagu između Bosne i Hercegovine, Hrvatske, Srbije i Crne Gore (čijom je sljednicom postala Srbija), Slovenije i Bivše Jugoslavenske Republike Makedonije dana 2.06.2004. godine.

62. Pitanje „stare“ devizne štednje bilo je sporno. Države sljednice su imale različite poglede na to treba li se ono rješavati kao obveza SFRJ prema Aneksu C (Financijska aktiva i pasiva) ili kao privatnopravno pitanje prema Aneksu G (Privatna imovina i stečena prava)³⁹. Ove države se nisu mogle dogovoriti ni oko toga da li garancije SFRJ za staru deviznu štednju treba preuzeti država u kojoj matična banka ima sjedište ili država na čijoj teritoriji je položen depozit. Sljedeće odredbe su konačno uključene u Aneks C Ugovora:

Članak 2. stavak 3. (a)

„Ostale finansijske obaveze [SFRJ] uključuju:

(a) jamstva SFRJ ili njene Narodne banke Jugoslavije za štedne pologe u čvrstoj valuti u nekoj komercijalnoj banci ili bilo kojoj njenoj ispostavi u bilo kojoj državi sljednici prije datuma na koji je ona proglasila neovisnost; ...“

Članak 7.

„Jamstva SFRJ ili njene NBJ za štednju položenu u nekoj poslovnoj banci ili u nekoj od njenih ispostava u bilo kojoj od država sljednica prije datuma njena proglašenja neovisnosti bit će predmetom pregovora bez odgode, s tim da se pritom posebno uzme u obzir potreba zaštite devizne štednje pojedinaca. Ti će se pregovori održati pod pokroviteljstvom Banke za međunarodna poravnanja.“

³⁹. Vidi *travaux préparatoires* Ugovora koji je dostavila slovenska Vlada (aneksi br. 265-70).

63. U periodu 2001/2002 održane su četiri runde pregovora o raspodjeli garancija SFRJ za „staru“ deviznu štednju. Pošto države sljednice nisu mogle postići dogovor, Banka za međunarodna poravnanja („BIS“) ih je u 9. mjesecu 2002. godine obavijestila da je stručnjak, gospodin Meyer, odlučio prekinuti svoje učešće u tom predmetu i da BIS stoga nema nikakvu dalju ulogu u tom pogledu. Zaključeno je kako slijedi:

„Međutim, ako svih pet država sljednica kasnije odluči da pokrene nove pregovore o garancijama za štedne pologe u čvrstoj valuti i zatraži pomoć BIS-a s tim u vezi, BIS je spreman razmotriti pružanje takve pomoći, pod uvjetima koje je potrebno dogovoriti.“⁴⁰

Čini se da su četiri države sljednice (sve osim Hrvatske) obavijestile BIS o svojoj spremnosti da ubrzo nakon toga nastave pregovore. Hrvatska je to učinila u 10. mjesecu 2010. godine, a u 11. mjesecu 2010. godine dobila je odgovor koji u relevantnom dijelu glasi kako slijedi:

„...BIS je nedavno ponovo razmotrio ovo pitanje i smatra da njegov doprinos nekoj novoj rundi pregovora, u sklopu uloge pružanja dobrih usluga, ne bi stvorio dodatnu vrijednost, imajući u vidu također i količinu vremena koje je proteklo od posljednje runde pregovora, kao i svoje tekuće prioritete u području monetarne i financijske stabilnosti. Međutim, željeli bismo naglasiti da organizacija dvomjesečnih sastanaka u Bazelu pruža praktičnu mogućnost guvernerima država sljednica da međusobno neformalno raspravljaju o ovom pitanju u BIS-u.“⁴¹

64. Potrebno je napomenuti da je slično pitanje garancija SFRJ za štedne pologe u Poštanskoj štedionici i njenim podružnicama riješeno izvan pregovora o Ugovoru o pitanjima sukcesije i to tako što je svaka država preuzela garancije u pogledu podružnica koje se nalaze na njenom teritoriju.

65. Financijska sredstva SFRJ podijeljena su u sljedećem razmjeru: Bosna i Hercegovina – 15,5%, Hrvatska – 23%, Bivša Jugoslavenska Republika Makedonija – 7,5%, Slovenija – 16%, te Srbija i Crna Gora (čija sljednica je kasnije postala Srbija) – 38% (sukladno članku 5. Aneksa C Ugovora). Kako izgleda, u periodu od 2003. do 2012. godine, praktično sve devize s računa bivše NBJ u inozemstvu, u iznosu od oko 237 miliona US dolara u bankama u SAD, te 221 miliona US dolara u drugim bankama, podijeljene su među državama sljedenicama u navedenom odnosu⁴².

66. Sukladno članku 4. Ugovora o pitanjima sukcesije osnovan je Stalni zajednički odbor viših predstavnika država sljednica radi nadzora nad djelotvornom provedbom Ugovora, te da posluži kao forum za raspravu o pitanjima koja se pojave tijekom njegove provedbe. Odbor se do sada sastao tri puta: 2005, 2007. i 2009. godine.

67. Sljedeće odredbe toga Ugovora su također relevantne u ovom predmetu:

⁴⁰. Kopiju toga pisma dostavila je vlada Hrvatske.

⁴¹. Kopiju toga pisma dostavila je vlada Hrvatske.

⁴². Kopiju relevantne SWIFT korespondencije i druge relevantne dokumente dostavila je vlada Srbije.

Članak 5.

„(1) Razlike koje mogu proizaći iz tumačenja i primjene ovog Ugovora rješavat će se, u prvom redu, raspravom među zainteresiranim državama.

(2) Ako se razlike ne mogu razriješiti u tim raspravama u roku od mjesec dana od prvog saopćenja u raspravi zainteresirane države će

(a) iznijeti stvar pred neovisnu osobu po njihovom izboru, s ciljem brzog i autoritativnog utvrđivanja materije, koja će biti poštovana te koja, prema potrebi, može naznačiti konkretne rokove za djelovanje; ili

(b) uputiti stvar na rješavanje Stalnom zajedničkom odboru ustanovljenom prema članku 4. ovog Ugovora.

(3) Razlike koje mogu praktično proizaći iz tumačenja izraza korištenih u ovom Ugovoru, ili bilo kojem kasnijem ugovoru potrebnom radi provedbe Aneksa ovog Ugovora, mogu se dodatno na inicijativu bilo koje zainteresirane države uputiti na obavezujuće stručno rješavanje stručnjaku pojedincu (koji ne smije biti državljanin nijedne od strana u ovom Ugovoru) kojeg stranke u sporu sporazumno imenuju ili, ako se one ne mogu usaglasiti, kojeg imenuje predsjednik Suda za pomirenje i arbitražu OSCE-a. Taj stručnjak utvrđuje sva pitanja postupka, nakon konsultacija sa strankama koje su zatražile takvo rješavanje, ako to stručnjak smatra prikladnim, sa čvrstom namjerom da osigura brzo i djelotvorno razrješenje razlika.

(4) Postupak iz stava (3) ovog članka strogo se ograničava na tumačenje izraza korištenih u ugovorima o kojima je riječ, te ni u kojem slučaju ne dopušta stručnjaku da utvrđuje praktičnu primjenu bilo kojeg od tih ugovora. Konkretno, navedeni postupak se ne odnosi na

(a) Dodatak ovom Ugovoru;

(b) Članke 1, 3. i 4. Aneksa B;

(c) Članke 4. i 5.(1) Aneksa C;

(d) Članak 6. Aneksa D.

(5) Ništa u prethodnim stavovima ovog članka neće utjecati na prava ili obaveze Strana potpisnica ovog Ugovora prema bilo kojoj važećoj odredbi koja ih obavezuje u smislu rješavanja sporova.“

Članak 9.

„Ovaj Ugovor države sljednice moraju provoditi u dobroj vjeri u skladu s Poveljom Ujedinjenih nacija i u skladu s međunarodnim pravom.“

III. MEĐUNARODNA SUDSKA PRAKSA GLEDE *PACTUM DE NEGOTIANDO* U MEĐUDRŽAVNIM PREDMETIMA

68. Obveza koja proizlazi iz *pactum de negotiando*, vođenja pregovora s ciljem sklapanja ugovora, mora biti ispunjena u dobroj vjeri i sukladno temeljnom načelu *pacta sunt servanda*. Odluka Arbitražnog suda za Sporazum o njemačkim vanjskim dugovima u predmetu *Grčka protiv Savezne Republike Njemačke* od 26.01.1972. godine u tom pogledu (točke 62-65) glasi:

„Međutim, ni *pactum de negotiando* nije bez pravnih posljedica. On znači da će obje strane nastojati da u dobroj vjeri postignu obostrano zadovoljavajuće rješenje putem kompromisa, čak i ako to znači odustajanje od ranije usvojenih čvrstih stavova. On podrazumijeva spremnost da u svrhu pregovora ne odustanu od ranijih stavova i nađu se na nekoj tački s drugom strankom. Tekst Sporazuma ne može se tumačiti na način da znači da bilo koja od stranaka namjerava ustrajati u svom ranijem stavu i insistirati na potpunoj kapitulaciji druge strane. Takav koncept bio bi u suprotnosti s pojmom 'pregovora'. Bila bi to potpuna suprotnost onome što se namjeravalo. Nastojanje da se pregovara uključuje i shvatanje da s drugom strankom radimo kako bismo našli kompromis. Iako Sud ne zaključuje da članak 19. posmatran zajedno sa stavom II Aneksa I apsolutno obvezuje svaku stranku na postizanje dogovora, on zastupa mišljenje da uvjeti tih odredbi zahtijevaju od stranaka da pregovaraju, pogađaju se i u dobroj vjeri nastoje ostvariti rezultat prihvatljiv za obje strane, te tako okončaju ovu kontroverzu koja se već dugo povlači...

U ovom slučaju, dogovor o pregovorima o osporavanim novčanim potraživanjima nužno obuhvata i spremnost na razmatranje rješenja. To je tačno čak i ako se spor ne odnosi samo na iznos potraživanja nego i na njihovo postojanje. Time se ne narušava princip nagodbe. Članak 19. ne zahtijeva nužno da stranke razriješe različita pravna pitanja oko kojih se ne slažu. Naprimjer, namjera nije da se od obje stranke očekuje da jednako gledaju na određena pitanja oko kojih se razmimoilaze, kao naprimjer postoje li osporavana potraživanja u pravnom smislu ili ne, niti je li riječ o državnim ili privatnim potraživanjima. Što se tiče tih pitanja, stranke su se zapravo sporazumjele da se ne slažu, ali uprkos njihovim tvrdnjama oko tih tačaka, obvezale su se da će voditi pregovore u najvećoj mogućoj mjeri s ciljem postizanja sporazuma o rješenju..

Sud smatra da je temeljno načelo iz predmeta *North Sea Continental Shelf Cases* relevantno za postojeći spor. Kako je naveo Međunarodni sud pravde, on potvrđuje i konkretizira uobičajeno značenje pojma 'pregovori'. Da bi pregovori bili konstruktivni, u njih se mora ući s ciljem postizanja sporazuma. Iako, kako smo istakli, dogovor o vođenju pregovora nužno ne podrazumijeva obvezu postizanja sporazuma, on podrazumijeva da će se poduzeti ozbiljni naponi prema tom cilju.“

69. Međunarodni sud pravde nedavno je na sljedeći način dao sažetak relevantne sudske prakse (presuda od 5.12.2011. godine u predmetu *Primjena privremenog sporazuma od 13.09.1995. (Bivša Jugoslavenska Republika Makedonija protiv Grčke)*, točka 132, ICJ Reports 2011):

„Sud napominje da je značenje pregovora u svrhu rješavanja sporova, odnosno obveza pregovaranja, razjašnjena u jurisprudenciji Suda i njegovoga prethodnika, kao i u arbitražnim presudama. Kako je Stalni sud međunarodne pravde utvrdio još 1931. godine u predmetu koji se odnosi na *Željeznički promet između Litvanije i Poljske*, obveza pregovaranja je, prvenstveno, „ne samo obveza da se uđe u pregovore, nego također da ih se vodi koliko je potrebno s ciljem zaključenja sporazuma“. Nema sumnje da to ne podrazumijeva „obvezu postizanja sporazuma“ (*Railway Traffic between Lithuania and Poland, Savjetodavno mišljenje, 1931, P.C.I.J., Serija A/B, Br. 42, str. 116*; vidi također predmet *Pulp Mills on the River Uruguay (Argentina protiv Urugvaja)*, Presuda, I.C.J. Reports 2010 (I), str. 68, točka 150), niti da se moraju voditi dugi pregovori (*Mavrommatis Palestine Concessions, Presuda Br. 2, 1924, P.C.I.J., Serija A, Br. 2, str. 13*). Međutim, države moraju postupati tako da „pregovori budu konstruktivni“. Ovaj zahtjev nije zadovoljen kada, naprimjer, bilo koja strana „insistira na svome stavu ne razmišljajući o bilo kakvoj izmjeni“ (*North Sea Continental Shelf (Savezna Republika Njemačka/Danska; Savezna Republika Njemačka/Nizozemska)*, Presuda, I.C.J. Reports 1969, str. 47, točka 85; vidi također

Pulp Mills on the River Uruguay (Argentina protiv Urugvaja), Presuda, I.C.J. Reports 2010 (I), str. 67, točka 146) ili kada bilo koja strana opstruira pregovore, naprimjer, prekidom komunikacija ili izazivanjem neopravdanih kašnjenja ili nepoštovanjem dogovorenih procedura (*Lake Lanoux Arbitration (Spain/France) (1957)*, Reports of International Arbitral Awards (RIAA), Vol. XII, p. 307). Pregovori u cilju postizanja sporazuma također podrazumijevaju da strane u razumnoj mjeri uzimaju u obzir interese druge strane (*Fisheries Jurisdiction (Ujedinjeno Kraljevstvo protiv Islanda)*, Meritum, Presuda, I.C.J. Reports 1974, str. 33, točka 78). Glede dokaza potrebnog za utvrđenje o postojanju loše vjere (okolnosti koje bi opravdale zahtjev bilo koje strane da bude oslobođena obveze pregovaranja) „mora postojati nešto više od neuspjeha određenih pregovora“ (Arbitraža o pitanju *Tacna-Arica (Čile/Peru) (1925)*, RIAA, Vol. II, str. 930). Takav dokaz mogao bi se pružiti putem posrednih dokaza, ali bi oni morali biti potkrijepljeni „ne spornim hipotezama, nego jasnim i uvjerljivim dokazima iz kojih jasno slijedi takav zaključak“ (*ibid.*).”

IV. PRESUDA E-16/11 SUDA EFTA-e OD 28.01.2013. GODINE

70. Landsbanki, islandska banka u privatnom vlasništvu, imala je svoje podružnice u Nizozemskoj i Ujedinjenom Kraljevstvu koje su omogućavale otvaranje štednih računa preko interneta pod zaštićenim imenom Icesave. Ovi depoziti bili su pokriveni sustavom jamstva sigurnosti depozita Islanda, te Nizozemske, odnosno Ujedinjenog Kraljevstva.

71. Godine 2008. Landsbanki je financijski propala, a vlada Islanda osnovala je Novu Landsbanki prema svome zakonu donesenom po hitnom postupku s ciljem sprečavanja krize sustava. Domaći depoziti prebačeni su u Novu Landsbanki. Depoziti iz Nizozemske i Ujedinjenog Kraljevstva nisu prebačeni. Nedugo nakon uspostave Nove Landsbanki i prebacivanja domaćih depozita te banke, aktivirana je obveza isplate prema islandskom sustavu osiguranja depozita, koja je uključivala i depozite iz Nizozemske i Ujedinjenog Kraljevstva. Za razliku od domaćih deponentata, deponenti iz podružnica u Nizozemskoj i Ujedinjenom Kraljevstvu nisu dobili nikakvu naknadu iz sustava Islanda, ali su na kraju bili isplaćeni iz sustava Nizozemske i Ujedinjenog Kraljevstva.

72. Godine 2011, Nadzorno tijelo Europske udruge slobodne trgovine (EFTA) podnijelo je aplikaciju Sudu EFTA-e. Traženo je da se utvrdi da Island, ugovorna strana Sporazuma o Europskom ekonomskom prostoru („EEA“), nije izvršila svoje obveze iz Direktive 94/19/EC o sustavima osiguranja depozita Europskog parlamenta i Vijeća od 30.05.1994. godine jer nije u datom roku osigurala isplatu minimalnog iznosa naknade (20.000 eura⁴³) deponentima u Nizozemskoj i Ujedinjenom Kraljevstvu. Aplikaciju je podržala Europska komisija kao umješak.

73. U svojoj presudi od 28.01.2013. godine Sud EFTA-a je zaključio da, iako su zakonska pravila EU o jedinstvenom tržištu bila transponirana u

⁴³. Osigurani iznos je povećan sa 20.000 eura na 100.000 eura 2010. godine (Direktiva 2009/14/EC Europskog parlamenta i Vijeća od 11.03. 2009. godine kojom je izmijenjena Direktiva 94/19/EC o sustavima osiguranja depozita).

pravni proredak EEA, Island nije prekršio tu Direktivu. Posebno, taj sud je zaključio da navedena Direktiva nije obvezivala države i njihove vlasti da osiguraju kompenzaciju ukoliko sustav za garantiranje sigurnosti depozita nije bio u stanju ispuniti svoje obveze u slučaju sustavne krize. On je također naglasio da države uživaju „široko diskreciono pravo u donošenju temeljnih odluka glede gospodarske politike u posebnom slučaju sustavne krize“.

PRAVO

74. Aplikanti navode da nemogućnost da podignu svoju „staru“ deviznu štednju sa svojih računa u podružnicama jedne slovenske banke u Bosni i Hercegovini, u slučaju prvih dvoje aplikanata, i jedne srbijanske banke, u slučaju trećeg aplikanta, predstavlja povredu članka 1. Protokola br. 1 samog po sebi i u vezi s člankom 14. Konvencije od strane svih tuženih država. Oni također navode povredu članka 13. Konvencije.

I. PRETHODNI PRIGOVORI VLADA

75. Vlade su pozvale Veliko vijeće da preispita odluku Vijeća od 17.10. 2011. godine kojom je aplikacija proglašena dopuštenom. Svaka od tuženih država je tvrdila da zahtjevi aplikanata nisu u njihovoj „nadležnosti“ (članak 1. Konvencije), nego u nadležnosti drugih tuženih vlada. Vlade Srbije i Slovenije su dalje tvrdile da se zahtjevi aplikanata ne odnose na „imovinu“ u smislu članka 1. Protokola br. 1, te da su stoga njihove aplikacije nedopuštene *ratione materiae* u odnosu na Konvenciju. Sve vlade su se pozvale na potpuno isti osnov kao i u postupku pred Vijećem (vidi točke 49-50 Odluke o dopuštenosti).

76. Aplikanti su osporili ove prigovore i predložili da ih Sud odbije pozivajući se, između ostalog, na zaključke Vijeća.

77. Vijeće je smatralo da su aplikanti u nadležnosti svih tuženih država s obzirom na to da su one u kontekstu pregovora o sukcesiji prihvatile da je „stara“ devizna štednja dio finansijskih obveza SFRJ koje one trebaju podijeliti među sobom (vidi točke 38. i 58. Odluke o dopuštenosti). Ono je nadalje uzelo u obzir obvezu država sljednica prema međunarodnome pravu da zajedno sprazumno riješe sve aspekte sukcesije (vidi točke 36. i 58. te odluke). Glede pitanja kompatibilnosti *ratione materiae*, Vijeće je našlo da je na temelju dokaza utvrđeno da nema razloga za sumnju da su aplikanti doista imali „staru“ deviznu štednju u iznosima koje su naveli. Vijeće je također utvrdilo da su potraživanja aplikanata opstala nakon raspada SFRJ iz niza razloga (vidi točke 52-55 Odluke o dopuštenosti). Vijeće je posebno naglasilo da zakonodavstvo država sljednica nikada nije ukinulo

potraživanja podnositelja zahtjeva niti ih na bilo koji način lišilo pravne valjanosti, a nikada nije bilo dvojbe da će neke ili sve te države u konačnici morati isplatiti podnositelje zahtjeva.

„Doista, države sljednice u brojnim su navratima jasno iskazale nedvosmislenu opredijeljenost da osiguraju da osobe u situaciji postojećih podnositelja zahtjeva dobiju isplatu svoje „stare“ devizne štednje na ovaj ili onaj način (usporedi *Bata protiv Češke Republike* (odl.), br. 43775/05, 24.06.2008. gdje tužena država nikada nije pokazala bilo kakav znak prihvatanja ili priznavanja potraživanja podnositelja zahtjeva, te je zadržala neprijateljski stav prema svim takvim potraživanjima nakon pada komunističkog režima). Nadalje, te su države prihvatile tvrdnju da je „stara“ devizna štednja dio finansijskih obveza SFRJ koje trebaju podijeliti, kao što su podijelile i druge finansijske obveze i imovinu SFRJ (vidi gornji stavak 38.). S obzirom na posebnosti ovog predmeta, potrebno ga je razlikovati od predmeta kao što su *X, Y i Z protiv Njemačke* (br. 7694/76, Odluka Komisije od 14.10.1977., Odluke i Izvješća (DR) 12, str. 131.), *S.C. protiv Francuske* (br. 20944/92, Odluka Komisije od 20.02.1995., DR 80, str. 78.), i *Abraini Leschi i drugi protiv Francuske* (br. 37505/97, Odluka Komisije od 22.04.1998., DR 93, str. 120.), u kojima se smatra da osporavani međunarodni ugovori, u nedostatku provedbenog zakonodavstva, nisu stvorili pojedinačna prava na odštetu za podnositelje zahtjeva, na koja bi bio primjenjiv članak 1. Protokola br. 1.“

78. Poznato je da ništa ne sprječava Veliko vijeće da u određenim predmetima odlučuje o pitanjima dopuštenosti aplikacije prema članku 35. stavak 4. Konvencije, budući da ta odredba omogućuje Sudu da odbaci bilo koju aplikaciju koju smatra nedopuštenom „u bilo kojoj fazi postupka“. Prema tome, čak i u fazi odlučivanja u meritumu, sukladno pravilu 55, Sud može preispitati odluku kojom je aplikacija proglašena dopuštenom kada zaključi da je ona trebala biti proglašena nedopuštenom temeljem jednog od razloga navedenih u prva tri stavka članka 35. Konvencije (vidi *Odièvre protiv Francuske* [GC], br. 42326/98, točka 22, ESLJP 2003-III).

79. Međutim, nakon što je ispitalo prigovore vlada, Veliko vijeće nalazi da oni ne opravdavaju preispitivanje odluke Vijeća kojom se odbijaju prethodni prigovori vlada. Doista, uz razloge na koje se poziva Vijeće, Veliko vijeće ne može ne primijetiti da odluke srbijanskih i slovenskih sudova, navedene u točkama 44, 49. i 51. u tekstu gore, pokazuju da su zahtjevi poput onih koji se razmatraju u ovome predmetu opstali i nakon raspada SFRJ. Nadalje, glede upita vlade Slovenije u vezi s postojanjem i točnim iznosom uštedevine aplikanata, Veliko vijeće je ponovno razmotrilo sve dokaze u spisu, odnosno, kopiju bankovnih izvještaja na kojima je prikazan saldo na računima gđe Ališić i g. Sadžaka na dan 31.12.1991. godine, kopiju ugovora o depozitu g. Sadžaka, izvatke iz štedne knjižice g. Šahdanovića gdje je prikazan saldo na jednom od njegovih računa dana 17.04.1992. godine, službene podatke vlade Srbije u postupku pred Vijećem o saldu na računima g. Šahdanovića dana 3.01.2002. godine, podatke na mikrofilmu koji se odnose na račune gđe Ališić i G. Sadžaka koje je dostavila vlada Bosne i Hercegovine, te dokument koji je izdala Agencija za

privatizaciju FBH kojim se potvrđuje da aplikanti nisu iskoristili svoju „staru“ deviznu štednju u procesu privatizacije.

80. Uzimajući također u obzir izuzetne okolnosti ovoga slučaja, Veliko vijeće zaključuje da je pokazano izvan razumne sumnje da aplikanti imaju „staru“ deviznu štednju u iznosima navedenim u točki 10. u tekstu gore, i nalazi da je u dostatnoj mjeri utvrđeno da su ti depoziti zaista predstavljali „imovinu“ u smislu članka 1. Protokola br. 1 (vidi, između ostalih izvora, *Gayduk i drugi protiv Ukrajine* (odl.), br. 45526/99, odluka od 2.07.2002., glede početnih depozita; *Merzhoyev protiv Rusije*, br. 68444/01, točka 48, 8.10.2009; *Suljagić protiv Bosne i Hercegovine*, br. 27912/02, točka 35, 3.11.2009; *Boyajyan protiv Armenije*, br. 38003/04, točka 54, 22.03.2011; *Kotov protiv Rusije* [GC], br. 54522/00, točka 90, 3.04.2012; i *A. i B. protiv Crne Gore*, br. 37571/05, točka 68, 5.03.2013).

81. Prema tome, Veliko vijeće odbija prethodne prigovore tuženih država. Konstatira se da, za razliku od njihovog stava u postupku pred Vijećem, niti jedna od tuženih država nije u svome podnesku Velikom vijeću istakla navod da aplikanti nisu iscrpili domaća pravna sredstva.

II. NAVODNA POVREDA članka 1. Protokola br. 1

82. Članak 1. Protokola br.1 uz Konvenciju glasi:

„Svaka fizička i pravna osoba ima pravo na neometano uživanje svoje imovine. Nitko ne može biti lišen njegove imovine osim kada je to u javnom interesu i sukladno uvjetima propisanim zakonom i općim načelima međunarodnog prava.

Prethodne odredbe, međutim, ni na koji način ne umanjuju pravo države da primijeni zakone koje smatra potrebnim kako bi regulirala korištenje imovine u skladu s općim interesom ili kako bi osigurala plaćanje poreza ili drugih doprinosa ili kazni.”

A. Zaključci Vijeća

83. Vijeće je utvrdilo da je pitanje „stare“ devizne štednje u sarajevskoj podružnici Ljubljanske banke Ljubljana i tuzlanskoj podružnici Investbanke, pitanje sukcesije (vidi odluku o dopuštenosti u ovom predmetu). Nadalje, naglasivši da nije zadatak Suda da umjesto tuženih država riješi ovo pitanje, Sud je smatrao da bi ipak mogao ispitati je li nemogućnost da aplikanti koriste svoju ušteđevinu više od dvadeset godina, upravo zbog propusta tuženih država da ga riješe, predstavljala povredu članka 1. Protokola br. 1 od strane bilo koje od tih država. Vijeće je utvrdilo da je to slučaj kada je riječ o Sloveniji (u odnosu na gđu Ališić i g. Sadžaka) i o Srbiji (u odnosu na g. Šahdanovića) s obzirom na niz faktora poput vlasništva nad bankama, zakonodavnih i drugih mjera poduzetih glede imovine banaka, statusa podružnica koji je doveden u pitanje nakon raspada SFRJ, prebacivanja sredstava tih podružnica u matične banke, neuspjeha pregovora vođenih pod pokroviteljstvom Banke za međunarodna

poravnanja iz 2002. godine, te nepostojanja bilo kakvih konstruktivnih pregovora o ovom pitanju nakon toga (vidi točke 66-74 presude Vijeća). Dalje je zaključeno da ni jedna druga tužena država nije prekršila taj članak.

B. Podnesi strana

1. Aplikanti

84. Aplikanti su tvrdili da sve tužene države, kao države sljednice SFRJ, trebaju isplatiti svoj dio „stare“ devizne štednje s obzirom na činjenicu da nisu riješile to preostalo sukcesijsko pitanje. Aplikanti su naveli da bi one to trebale uraditi prema razmjeru koji je primijenjen na podjelu imovine SFRJ (vidi točku 65. u tekstu gore).

2. Tužene države (po abecednom redoslijedu)

(a) Bosna i Hercegovina

85. Vlada Bosne i Hercegovine je ustvrdila da je pitanje stare devizne štednje aplikanata pitanje građanskopravne naravi. Aplikanti i banke o kojima je riječ ušli su građanskopravni ugovor prema kojem su aplikanti imali pravo povući svoje uštedevine u svako doba, bilo iz neke od podružnica, ili direktno iz sjedišta (prema jugoslavenskom građanskom pravu banke su bile odgovorne za dugove njihovih podružnica). Istina, za sve devizne depozite jamčila je SFRJ, ali se ta garancija nikada nije aktivirala budući da su banke o kojima je riječ ostale solventne do raspada SFRJ. Odgovornost, dakle, nije prebačena s banaka na SFRJ. Prema tome, pitanje štednih uloga aplikanata nije pitanje sukcesije. Po njenom mišljenju, vlade Slovenije i Srbije treba smatrati odgovornima za dug Ljubljanske banke Ljubljana, odnosno Investbanke, budući da su one bile odgovorne zbog nemogućnosti tih banaka da servisiraju svoje dugove. Naime, slovenska vlada je temeljem zakona prenijela veći dio imovine Ljubljanske banke Ljubljana na novu banku (vidi točku 49. u tekstu gore); vlada Srbije je otpisala dugove poduzeća u državnom vlasništvu kod Investbanke kako bi ih mogla privatizirati i tako steći milionsku dobit.

86. Vlada Bosne i Hercegovine je dodala da su podružnice Ljubljanske banke Ljubljana i Investbanke bile obvezne prebacivati devize svojih klijenata u sjedište. Posljedica toga bila je da su sefovi podružnica u Bosni i Hercegovini bili skoro prazni kada se raspala SFRJ, što je još jedan razlog zbog kojega se Slovenija i Srbija trebaju smatrati odgovornima u predmetnom slučaju.

(b) Hrvatska

87. Vlada Hrvatske je tvrdila da se Slovenija i Srbija trebaju smatrati odgovornima iz razloga koje je iznijela bosansko-hercegovačka vlada

(točke 85-86. u tekstu gore). Ona je dodala da restrukturiranje Ljubljanske banke Ljubljana nije bilo potrebno kako bi se spriječilo financijski kolaps te banke, kako je tvrdila vlada Slovenije, nego je njegov cilj bio da se ta banka zaštiti od odgovornosti prema štedišama iz njenih podružnica koje su se nalazile izvan Slovenije. U vezi s tim, hrvatska vlada je dostavila kopiju izvješća koji je izdala agencija Moody's 1997. godine, iz kojega se vidi da imovina Nove ljubljanske banke, koja je osnovana sredstvima Ljubljanske banke Ljubljana samo nekoliko godina ranije (vidi točku 49. u tekstu gore), iznosi oko 3,7 milijardi američkih dolara.

88. Vlada Hrvatske je također istaknula da se Memorandum o razumijevanju između Hrvatske i Slovenije od 11.03.2013. godine, kojim se poziva na dalje pregovore o sukcesiji, odnosio samo na uštedevinu koja je 1990-tih prebačena iz zagrebačke podružnice Ljubljanske banke Ljubljana u hrvatske banke (vidi točku 43. u tekstu gore). Stoga, suprotno tvrdnjama slovenske vlade, taj Memorandum ne treba tumačiti kao prihvaćanje stava da cjelokupna „stara“ devizna štednja u podružnicama Ljubljanske banke Ljubljana izvan Slovenije predstavlja pitanje sukcesije (vidi točku 92. dalje u tekstu).

(c) Srbija

89. Vlada Srbije je tvrdila da je prema međunarodnim pravilima sukcesije država, te prema Ugovoru o pitanjima sukcesije, imala obvezu samo pregovarati u dobroj vjeri o pitanju „stare“ devizne štednje u podružnicama Investbanke izvan Srbije. Prema tome, Sud bi trebao ograničiti svoju analizu na pitanje jesu li takvi pregovori vođeni, umjesto da razmatra suštinsko pitanje o tome koja država treba isplatiti štednju aplikantata. Ako se Sud ipak odluči baviti tim pitanjem, vlada Srbije je tvrdila da bi se u predmetnom slučaju Bosna i Hercegovina trebala smatrati odgovornom. Ona se pozvala na različite osnove, posebno na načelo teritorijalnosti i mjere koje je ta država poduzela u pogledu „stare“ devizne štednje (vidi točke 24-28. u tekstu gore). Ona je također ustvrdila da je Bosna i Hercegovina imala najviše koristi od „stare“ devizne štednje u tuzlanskoj podružnici Investbanke. Kao primjer podnijela je kopiju ugovora o zajmu između tuzlanske podružnice Investbanke s jedne strane, i jednog bosansko-hercegovačkog poduzeća, podružnice jednog srbijanskog poduzeća u Bosni i Hercegovini i residenta Bosne i Hercegovine, s druge strane.

90. Tvrdnja vlade Slovenije (vidi točku 95. dalje u tekstu) da je strana valuta završila ili na inozemnim računima NBJ ili u NBJ u Beogradu nije potkrijepljena dokazima. Srbijanska vlada je istaknula činjenicu da su devize u pravilu re-deponirane kod NBJ prema metodu računa ili „pro forma“ metodu, što nije zahtijevalo fizičko prebacivanje sredstava (vidi točku 17. u tekstu gore). Nadalje, devize koje su prebačene na inozemne

račune NBJ već su podijeljene među državama sljednicama (vidi točku 65. u tekstu gore above).

91. Konačno, vlada Srbije je priznala da je štednja g. Šahdanovića bila zamrznuta niz godina sukladno srbijanskom zakonu (odnosno, Zakonu o staroj deviznoj štednji iz 1998. i 2002.), ali je ostala pri stavu da je ta mjera bila neophodna kako bi se „zaštitila likvidnost državnih sredstava u svjetlu teške gospodarske situacije i finansijskog kolapsa kroz koji je zemlja prolazila“. Nadalje, ona nije nametnula pretjeran individualni teret na aplikanta. O pitanju štednje g. Šahdanovića i mnogih drugih u podružnicama srbijanskih banaka izvan Srbije trebalo bi postići sporazum među državama sljednicama SFRJ u okviru pregovora o sukcesiji. Ova vlada se također pozvala na predmet *Molnar Gabor protiv Srbije* (br. 22762/05, 8.12.2009) u kojem je Sud zaista smatrao da je u predmetnom zakonu uspostavljena pravična ravnoteža između općeg interesa zajednice i aplikantovog upornog, legitimnog zahtjeva za povrat njegove prvobitne uštede, kao i prava svih drugih u istoj situaciji.

(d) Slovenija

92. Slovenska vlada je tvrdila da je pitanje „stare“ devizne štednje aplikantata u sarajevskoj podružnici Ljubljanske banke Ljubljana i tuzlanskoj podružnici Investbanke, pitanje sukcesije. Ova vlada se u tom pogledu pozvala, između ostalog, na Ugovor o pitanjima sukcesije (vidi točke 62-63 u tekstu gore) i Memorandum o razumijevanju između Hrvatske i Slovenije iz 2013. godine (vidi točku 43 u tekstu gore). Po njenom mišljenju, Sud bi, dakle, trebao ograničiti svoju analizu na pitanje jesu li pregovori o tome pitanju vođeni u dobroj vjeri, umjesto da razmatra suštinsko pitanje o tome koja država treba isplatiti štednju aplikantata. Ako se Sud ipak odluči baviti tim pitanjem, oni su ustvrdili da bi se u predmetnom slučaju, temeljem načela teritorijalnosti, Bosna i Hercegovina trebala smatrati odgovornom za „staru“ deviznu štednju u predmetnim podružnicama. Dodatni razlog za to je činjenica da Bosna i Hercegovina do 2004. godine nije izričito isključila svoju odgovornost za tu štednju (vidi točke 24-28. u tekstu gore).

93. Nadalje, kako je Ljubljanska banka Ljubljana bila na rubu stečaja, moralo se izvršiti njeno restrukturiranje 1994. godine. Međutim, država Slovenija se ne bi trebala smatrati odgovornom za dugove te banke samo zbog toga što je procesom njene sanacije postala vlasnicom te banke. U protivnom, kako navode, nijedna država ne bi mogla izvršiti sanaciju banke sa negativnim kapitalom, a da time ne preuzme punu odgovornost za njen dug. U svakom slučaju, istakli su da Ljubljanska banka Ljubljana nikada nije vršila javne funkcije; da nikada nije postupala po konkretnim uputama države kada je riječ o neisplaćivanju „stare“ devizne štednje aplikantima; te da ona podliježe redovnom zakonu (odnosno, slovenskom Zakonu o poduzećima). Sama činjenica da je država vlasnik nekog poduzeća, te da ga

u tom smislu kontrolira, nije dovoljna da se njegove djelatnosti pripišu državi ili da se država smatra odgovornom za dugove poduzeća prema međunarodnom običajnom pravu koje je kodificirano u Nacrtu odredbi Komisije za međunarodno pravo o odgovornosti država za djela suprotna međunarodnom pravu.

94. Slovenska vlada je dalje navela da nije imala obvezu sanirati podružnicu Ljubljanske banke Ljubljana u Sarajevu. Oni su se pozvali na sustave osiguranja depozita koje je usvojilo nekoliko država članica Vijeća Europe uključujući Belgiju, Francusku, Portugal, Švicarsku, Ujedinjeno Kraljevstvo i Nizozemsku, čime je pruženo jamstvo za sigurnost depozita samo podružnicama domaćih banaka koje se nalaze na njihovim vlastitim teritorijima. Osim toga, pozvali su se na presudu E-16/11 Suda EFTA-e od 28.01.2013. (vidi točke 71-73. u tekstu gore). Sud EFTA-e je naglasio da države uživaju „široko diskreciono pravo u donošenju temeljnih odluka glede gospodarske politike u specifičnom slučaju sustavne krize“. To također važi i prema članku 1. Protokola br. 1.

95. Konačno, iako je točno da su devize redovito prebacivane iz sarajevske podružnice Ljubljanske banke Ljubljana u Narodnu banku Slovenije, neka sredstva su naknadno vraćena u Sarajevo (vidi točku 18. u tekstu gore). Sredstva koja nisu vraćena u Sarajevo evidentirana su kao potraživanje sarajevske podružnice od NBJ i bila su fizički prebačena na račune NBJ u inozemstvu. Slovenska vlada je svoju tvrdnju potkrijepila dokumentima iz kojih se vide određeni transferi deviza iz Ljubljane na račune NBJ u inozemnim bankama (naročito, LBS Bank – New York i LHB Internationale Handelsbank A.G. Frankfurt, obje u vlasništvu Ljubljanske banke Ljubljana, ali i nekih drugih inozemnih komercijalnih banaka) u periodu prije raspada SFRJ.

(e) Bivša Jugoslavenska Republika Makedonija

96. Makedonska vlada, kao i vlade Bosne i Hercegovine i Hrvatske, tvrdila je da je pitanje devizne štednje aplikanta pitanje građanskopravne naravi. Po njenom mišljenju, budući da ne postoji nikakva veza između aplikanta i makedonskih vlasti, jasno je da makedonska vlada nije prekršila Konvenciju.

C. Ocjena Velikog vijeća

1. Primjenjivost članka 1. Protokola br. 1

97. Kako je Sud već utvrdio u točki 80. u tekstu gore, devizna štednja koja je predmet pritužbi aplikanta, doista je predstavljala „imovinu“ u smislu članka 1. Protokola br. 1. Prema tome, taj članak je primjenjiv u ovom predmetu.

2. Poštovanje članka 1. Protokola br. 1

(a) Primjenjivo pravilo

98. Kako je Sud naveo u brojnim prilikama, članak 1. Protokola br. 1 sadrži tri pravila: prvo pravilo, navedeno u prvoj rečenici prvog stavka, opće je naravi i izražava načelo mirnog uživanja imovine; drugo pravilo, sadržano u drugoj rečenici prvog stavka, odnosi se na oduzimanje imovine i postavlja uvjete za to; treće pravilo, navedeno u drugom stavku, prepoznaje da države imaju pravo, između ostaloga, regulirati korištenje imovine u skladu s općim interesom. Drugo i treće pravilo, odnose se na posebne slučajeve uplitanja u pravo na mirno uživanje imovine i moraju se tumačiti u svjetlu općih načela utvrđenih u prvom pravilu (vidi, između ostalih izvora, *Sporrong i Lönnroth protiv Švedske*, 23.09.1982, točka 61, Serija A br. 52; *Iatridis protiv Grčke* [GC], br. 31107/96, točka 55, ESLJP 1999-II; *Immobiliare Saffi protiv Italije* [GC], br. 22774/93, točka 44, ESLJP 1999-V; *Broniowski protiv Poljske* [GC], br. 31443/96, točka 134, ESLJP 2004-V; i *Vistiņš i Perepjolkins protiv Latvije* [GC], br. 71243/01, točka 93, 25.10.2012).

99. Vraćajući se na predmetni slučaj, potrebno je primijetiti da usljed različitih mjera usvojenih na državnoj razini aplikanti nisu mogli koristiti svoju uštedevinu više od dvadeset godina. Iako bi se zamrzavanje bankovnih računa moglo posmatrati, barem u početku, kao namjera da se regulira korištenje njihove imovine u smislu trećeg pravila, može se postaviti pitanje da li činjenica da su im njihovi depoziti bili nedostupni u tako dugom vremenskom peridu, predstavlja „lišavanje“ u smislu drugog pravila. Međutim, imajući u vidu utvrđenja iz točaka 77. do 81. u tekstu gore da zakoni tuženih država nisu ukinuli zahtjeve aplikanata ili im na drugi način oduzeli pravnu valjanost, kao i načelno prihvaćanje od strane tih država da se i vlasnicima depozita poput aplikanata također treba omogućiti da raspolazu svojom uštedevinom, ne može se reći da su aplikanti formalno lišeni svojih uštedevina. Iz istih razloga Sud ne nalazi da se može smatrati da je u predmetnom slučaju jasno da je riječ o *de facto* eksproprijaciji. S obzirom na ovakve okolnosti, te imajući u vidu složenost pravnih i činjeničnih pitanja u ovom predmetu, Sud smatra da se navodna povreda prava na imovinu ne može klasificirati pod točno određenu kategoriju (vidi *Beyeler protiv Italije* [GC], br. 33202/96, točka 106, ESLJP 2000-I, i *Zolotas protiv Grčke* (br. 2), br. 66610/09, točka 47, ESLJP 2013). Predmetni slučaj stoga treba ispitati u svjetlu općih načela sadržanih u prvom pravilu.

(b) Karakter navodne povrede

100. Glavni cilj članka 1. Protokola br. 1 je zaštita osobe od neopravdanog uplitanja države u mirno uživanje njene imovine. Međutim, temeljem članka 1. Konvencije, svaka država ugovornica „će osigurati

svakome tko je u njenoj nadležnosti prava i slobode utvrđene Konvencijom“. Vršenje ove opće dužnosti može za sobom povlačiti pozitivne obveze koje su svojstvene osiguranju efektivnog ostvarivanja prava koja jamči Konvencija. U kontekstu članka 1. Protokola br. 1, te pozitivne obveze mogu zahtijevati od države poduzimanje mjera potrebnih za zaštitu prava na imovinu (vidi *Broniowski*, citiran gore, točka 143, sa daljim referencama, i *Likvidējamā p/s Selga i Vasīļevska protiv Latvije* (odl.), br. 17126/02 i 24991/02, točke 94-113, 1 10. 2013).

101. Međutim, granice između pozitivnih i negativnih obveza države iz članka 1. Protokola br. 1 ne daju se precizno definirati. Ipak, primjenjiva načela su slična. Bez obzira analizira li se predmet s aspekta pozitivne obveze države ili s aspekta uplitanja javnog tijela vlasti koje mora biti opravdano, kriteriji koje je potrebno primijeniti ne razlikuju se u svojoj biti. U oba konteksta mora se voditi računa o uspostavi pravične ravnoteže između suprotstavljenih interesa pojedinca i zajednice kao cjeline. Također je točno da ciljevi koji se pominju u toj odredbi mogu biti od značaja prilikom ocjene o tome je li je pronađena ravnoteža između zahtjeva javnog interesa o kojem je riječ i aplikantovog osnovnog prava na imovinu. U oba konteksta država uživa određenu slobodu procjene u određivanju mjera koje valja poduzeti kako bi se osigurala usklađenost sa Konvencijom (vidi *Broniowski*, citiran gore, točka 144, uz druge izvore).

102. U ovom predmetu, aplikanti se žale na nemogućnost da podignu svoju ušteđevinu sa svojih računa kod banaka o kojima je riječ. Njihovi depoziti su postali nedostupni zbog čimbenika poput nedostatka sredstava u relevantnim bankama, zakonom nametnutog zamrzavanja računa, te propusta domaćih tijela vlasti da poduzmu mjere s ciljem omogućavanja vlasnicima depozita u situaciji u kojoj se nalaze aplikanti da raspolažu svojom štednjom. Stanje stvari može se ispitati s aspekta uplitanja u djelotvorno ostvarivanje prava zaštićenog člankom 1. Protokola br. 1 ili s aspekta propusta da se osigura ostvarivanje toga prava (vidi *Zolotas* (br. 2), citiran gore, točke 40, 47. i 53. gdje je Sud našao da je mjera koja je bila predmet pritužbe predstavljala uplitanje, te je također našao da je tužena država imala određene pozitivne obveze). Imajući u vidu posebne okolnosti predmetnog slučaja, Sud smatra nepotrebnim, prilikom ispitivanja predmeta, strogo kategorizirati obveze tuženih država kao pozitivne ili negativne. Sud će utvrditi je li postupanje tuženih država – bez obzira može li se ono okarakterizirati kao uplitanje ili propust djelovanja, ili kao kombinacija to dvoje – bilo opravdano, imajući u vidu načela zakonitosti, legitimnog cilja i „pravične ravnoteže“ (vidi *Broniowski*, citiran gore, točka 146).

(c) Jesu li tužene države poštovale načelo zakonitosti

103. Prvi i najvažniji zahtjev članka 1. Protokola br. 1 je zakonitost. Druga rečenica prvog stavka dozvoljava lišavanje imovine „sukladno

uvjetima propisanim zakonom“ a drugi stavak priznaje da države imaju pravo regulirati korištenje imovine primjenom „zakona“. Nadalje, vladavina zakona, kao jedno od temeljnih načela demokratskog društva, sadržana je u svim člancima Konvencije. Načelo zakonitosti također pretpostavlja da pozitivne odredbe domaćeg zakona moraju biti u dovoljnoj mjeri dostupne, precizne i predvidive u njihovoj primjeni (ibid., točka 147, uz druge izvore).

104. Među strankama nema eksplicitnog spora o tome je li načelo zakonitosti poštovano u ovom predmetu. Sud ne vidi razloga za drugačije utvrđenje. Očito je da je situacija o kojoj je riječ, odnosno, nemogućnost da aplikanti podignu svoju štednju, barem nakon raspada SFRJ, imala pravni temelj u domaćem zakonu (vidi, naročito, točke 54-58. u tekstu gore).

(d) Jesu li tužene države slijedile „legitiman cilj“

105. Svako uplitanje u uživanje nekog prava iz Konvencije mora slijediti legitiman cilj. Slično tome, u predmetima u kojima postoji pozitivna obveza države, mora postojati legitimno opravdanje za nedjelovanje države. I samo načelo „pravične ravnoteže“ koje je sadržano u članku 1. Protokola br. 1 pretpostavlja postojanje općeg interesa zajednice. Nadalje, potrebno je ponoviti da razna pravila koja su ugrađena u članak 1. Protokola br. 1 nisu jasno odijeljena u tolikoj mjeri da bi bila nepovezana, te da se drugo i treće pravilo odnose samo na određene slučajeve uplitanja u pravo na mirno uživanje imovine. Jedan od učinaka ovoga jeste da postojanje javnog interesa koje se zahtijeva u drugoj rečenici, ili opći interes koji se pominje u drugom stavku, proizlaze iz načela utvrđenog u prvoj rečenici, tako da uplitanje u ostvarivanje prava na mirno uživanje imovine u značenju prve rečenice članka 1. Protokola br. 1 mora također slijediti cilj koji je u javnom interesu (vidi *Beyeler*, citiran gore, točka 111).

106. S obzirom na izravno poznavanje njihovog društva i njegovih potreba, domaće vlasti su u načelu u boljoj poziciji od međunarodnih sudaca da ocijene što je „u javnom interesu“. Prema sustavu zaštite koji je uspostavljen Konvencijom, na domaćim je vlastima da naprave početnu procjenu glede postojanja problema koji se tiče javnosti i opravdava primjenu mjera u sferi ostvarivanja prava na imovinu. Kako zakonodavno tijelo ima široko polje slobodne procjene u provedbi mjera socijalne i gospodarske politike, Sud će poštovati prosudbu zakonodavnog tijela glede toga što je u javnom interesu, osim ako je ta prosudba očito bez razumnog utemeljenja (vidi *Broniowski*, citiran gore, točka 149, uz druge izvore). Sud je već utvrdio da se ova logika nužno primjenjuje na takve fundamentalne promjene poput raspada države nakon čega je uslijedio rat, što predstavlja fenomen koji neizbježno podrazumijeva i donošenje velikog broja gospodarskih i socijalnih zakona (vidi *Suljagić*, citiran gore, točka 42).

107. S obzirom na takvo široko polje slobodne procjene, Sud nalazi da je načelo legitimnog cilja također poštovano u ovom predmetu. Prema vladi Srbije, cilj je bio da se zaštiti likvidnost državnih fondova u svjetlu teške

gospodarske situacije i financijskog kolapsa kroz koji je zemlja prolazila (vidi točku 91. u tekstu gore). Druge tužene vlade se nisu izjašnjavale po ovom pitanju. Međutim, Sud je spreman prihvatiti da su nakon raspada SFRJ i oružanih sukoba koji su uslijedili, tužene države morale poduzeti mjere kako bi zaštitile svoje bankarske sustave i državno gospodarstvo općenito. Imajući u vidu sveukupni obujam „stare“ devizne štednje, jasno je da ni jedna od država sljednica nije mogla dozvoliti nekontrolirano povlačenje te štednje. Sud će tako pristupiti ispitivanju ključnog pitanja, naime je li uspostavljena „pravična ravnoteža“ između općeg interesa i prava aplikanta iz članka 1. Protokola br. 1.

(e) Jesu li tužene države poštovale načelo „pravične ravnoteže“

(i) Opća načela

108. Svakim uplitanjem u mirno uživanje imovine, kao i propustom djelovanja, mora se uspostaviti pravična ravnoteža između potreba općeg interesa zajednice i zahtjeva za zaštitu temeljnih prava pojedinca. Drugim riječima, u svakom slučaju u kojem je došlo do povrede članka 1. Protokola br. 1, Sud mora utvrditi da li osoba o kojoj je riječ mora podnijeti nerazmjernan i pretjeran teret usljed djelovanja ili nedjelovanja države. Prilikom ocjene o poštovanju toga zahtjeva, Sud mora potpuno ispitati sve interese o kojima je riječ, imajući na umu ulogu Konvencije da štiti prava koja su „praktična i efektivna“. U tom smislu valja naglasiti da neizvjesnost, bilo da je ona legislativna, administrativna ili da proizlazi iz prakse koju vlasti provode, predstavlja čimbenik koji se mora imati u vidu kod ocjene ponašanja države. U slučajima gdje je doista u pitanju opći interes, na državnim je tijelima da reagiraju u pravo vrijeme i na odgovarajući i dosljedan način (vidi *Broniowski*, citiran gore, točke 147-151).

(ii) Primjena općih načela na predmetni slučaj

109. U svojoj odluci od 17.10.2011. godine kojom je aplikacija proglašena dopuštenom, Vijeće je utvrdilo da zakonsko jamstvo SFRJ glede „stare“ devizne štednje u bankama o kojima je ovdje riječ, nije bilo aktivirano do raspada SFRJ, te da stoga relevantna odgovornost nije bila prebačena s tih banaka na SFRJ. Nadalje, prema građanskom zakonu SFRJ i sudskom registru poduzeća, sve podružnice Ljubljanske banke Ljubljana i Investbanke postupale su u ime i za račun matične banke u vrijeme raspada SFRJ. Stoga je Vijeće zaključilo da su Ljubljanska banka Ljubljana i Investbanka i dalje bile odgovorne za staru deviznu štednju u svim svojim podružnicama sve do raspada SFRJ (vidi točku 67. presude Vijeća).

110. Stranke su, u biti, prihatile ovo utvrđenje u svojim podnescima o meritumu pred Vijećem, te je tako bilo i kada je riječ o njihovim zastupanju predmeta pred Velikim vijećem.

111. Veliko vijeće je suglasno i potvrđuje nalaz Vijeća.

112. Sud također napominje da su Ljubljanska banka Ljubljana i Investbanka i dalje bile odgovorne za staru deviznu štednju u svojim bosansko-hercegovačkim podružnicama nakon raspada SFRJ. Domaće pravo i praksa navedeni u točkama 44, 45, 49. i 51. u tekstu gore to nesumnjivo potvrđuju. Posebno, domaći sudovi u Sloveniji i Srbiji i dalje su smatrali da su stara Ljubljanska banka Ljubljana i Investbanka odgovorne za „staru“ deviznu štednju u njihovim podružnicama.

113. Točno je da je prema sudskom registru poduzeća za period 1993-2004, bosansko-hercegovačka banka pod nazivom Ljubljanska banka Sarajevo također bila odgovorna za „staru“ deviznu štednju u sarajevskoj podružnici Ljubljanske banke Ljubljana. Ipak, domaći sudovi, kako u Bosni i Hercegovini, tako i u Sloveniji, utvrdili su da je sporni ratni upis u registar poduzeća oduvijek bio nezakonit (vidi točke 30-35. i 51. u tekstu gore). Taj upis je stoga brisan iz registra. Sud ne vidi razloga da se ne suglasi s domaćim sudovima u tom pogledu. Doista, Sud je u mnogim prilikama smatrao da je prvenstveno na domaćim sudovima da razriješe probleme tumačenja domaćih propisa, tako da je uloga Suda ograničena na utvrđivanje jesu li učinci takvog tumačenja sukladni Konvenciji (vidi *Waite i Kennedy protiv Njemačke* [GC], br. 26083/94, točka 54, ESLJP 1999-I; *Nejdet Şahin i Perihan Şahin protiv Turske* [GC], br. 13279/05, točka 49, 20.10.2011; i *Vučković i drugi protiv Srbije* [GC], br. 17153/11, točka 80, 25.03.2014).

114. Nakon što je utvrđeno da su Ljubljanska banka Ljubljana i Investbanka i dalje odgovorene za „staru“ deviznu štednju u njihovim bosansko-hercegovačkim podružnicama, mora se ispitati, kao što je to uradilo i Vijeće, jesu li Slovenija i Srbija bile odgovorne za propust ovih banaka da vrate dug aplikantima. U tom pogledu Sud ponavlja da država može biti odgovorna za dugove poduzeća u vlasništvu te države čak i ako je to poduzeće zasebna pravna osoba, pod uvjetom da ono ne uživa institucionalnu i operativnu neovisnost u odnosu na državu u dovoljnoj mjeri da to državu oslobađa odgovornosti prema Konvenciji (vidi, među ostalim izvorima, *Mykhaylenko i drugi protiv Ukrajine*, br. 35091/02 *et al.*, točke 43-46, ECHR 2004-XII; *Cooperativa Agricola Slobozia-Hanesei protiv Moldavije*, br. 39745/02, točke 17-19, 3.04.2007; *Yershova protiv Rusije*, br. 1387/04, točke 54-63, 8.04.2010; i *Kotov*, citiran gore, točke 92-107). Ključni kriteriji korišteni u navedenim predmetima kako bi se utvrdilo je li država doista odgovorna za takve dugove, bili su sljedeći: pravni status poduzeća (prema javnom ili privatnom pravu); narav njegove djelatnosti (javna funkcija ili obični komercijalni posao); kontekst njegovoga rada (poput monopola ili visoko-reguliranog biznisa); njegova institucionalna neovisnost (omjer državnoga vlasništva); te njegova operativna neovisnost (opseg nadzora i kontrole od strane države).

115. Dodatni čimbenici koje je potrebno uzeti u obzir su sljedeći: je li država izravno odgovorna za financijske poteškoće poduzeća, je li izvukla

sredstva poduzeća na štetu poduzeća i njegovih zainteresiranih osoba, je li propustila održavati odnos odgovarajuće distance s poduzećem, odnosno je li na drugi način zloupotrebljavala korporativnu formu (vidi *Anokhin protiv Rusije* (odl.), br. 25867/02, 31.05.2007. i *Khachatryan protiv Armenije*, točke 51-55, br. 31761/04, 1.12.2009). Konačno, u pogledu poduzeća pod režimom društvenog vlasništva koji je bio uvelike korišten u SFRJ, a još uvijek se koristi u Srbiji, Sud je utvrdio da ona općenito ne uživaju „institucionalnu i operativnu neovisnost u odnosu na državu u dovoljnoj mjeri da to državu oslobađa njene odgovornosti prema Konvenciji“ (vidi, među mnogim izvorima, *R. Kačapor i drugi*, citirana gore, točke 96-99, i *Zastava It Turs protiv Srbije* (odl.), br. 24922/12, točke 19-23, 9.04.2013).

116. Iako je gore navedena praksa nastala u vezi s poduzećima koja nisu financijske institucije, Sud smatra da ona također važi i za banke o kojima je riječ u ovom predmetu. U tom pogledu, Sud napominje da je Ljubljanska banka Ljubljana u državnom vlasništvu Slovenije i da je pod upravom slovenske vladine agencije – Fonda za sukcesiju (vidi točku 49. u tekstu gore). Nadalje, ključno je da je izmjenom Ustavnog zakona iz 1991. godine, Slovenija prebacila veći dio imovine banke na novu banku, na štetu banke i njenih zainteresiranih osoba (ibid.). Država je tako raspolagala imovinom Ljubljanske banke Ljubljana kako je htjela (usporedi *Khachatryan*, citiran gore, točka 51). Veliko vijeće je stoga suglasno i potvrđuje utvrđenje Vijeća da postoji dovoljan osnov da se Slovenija smatra odgovornom za dug Ljubljanske banke Ljubljana prema gđi Ališić i g. Sadžaku. U vezi s tim, Sud također konstatira da u predmetu postoje određeni dokazi koji pokazuju da je većina sredstva iz sarajevske podružnice Ljubljanske banke Ljubljana završila u Sloveniji (vidi točku 18. u tekstu gore).

117. Glede Investbanke, Sud primjećuje da je i ona u državnom vlasništvu, i to Srbije, te da je pod upravom srbijanske vladine agencije – Agencije za osiguranje depozita (vidi točku 47. u tekstu gore). Što je još značajnije, prema Zakonu o privatizaciji iz 2001. godine, ta je banka morala otpisati znatna potraživanja koja je imala prema poduzećima u državnom i društvenom vlasništvu na štetu same banke i njenih zainteresiranih osoba (ibid.). Kao i Slovenija glede Ljubljanske banke Ljubljana, i Srbija je tako raspolagala sredstvima Investbanke kako je smatrala za shodno. Veliko vijeće je stoga suglasno i potvrđuje utvrđenje Vijeća da postoji dovoljan osnov da se Srbija smatra odgovornom za dug Investbanke prema g. Šahdanoviću.

118. Sud želi naglasiti da su ovi zaključci ograničeni na okolnosti ovoga predmeta i ne podrazumijevaju da nijedna država nikada neće moći sanirati propalu banku bez preuzimanja direktne odgovornosti za dug te banke prema članku 1. Protokola br. 1 (vidi *Kotov*, citiran u tekstu gore, točka 116, i *Anokhin*, citiran gore) niti, kako je sugerirala Slovenija (vidi točke 93-94. u tekstu gore), da ova odredba zahtijeva da strane podružnice domaćih banaka uvijek budu obuhvaćene domaćim sustavom osiguranja depozita. Sud

smatra da je ovaj predmet poseban iz sljedećih razloga. Prvo, kada su aplikanti deponirali svoj novac, SFRJ je još uvijek postojala i podružnice o kojima je riječ nisu bile inozemne podružnice. Nadalje, Ljubljanska banka Ljubljana bila je u državnom vlasništvu i prije njene sanacije. Doista, i ta banka i Investbanka, uvijek su bile u državnom ili u društvenom vlasništvu. Ovaj predmet se očito razlikuje od standardnog slučaja sanacije nesolventne privatne banke. Presuda Suda EFTA-a na koju se poziva slovenska vlada nije od velikog značaja za predmetni slučaj jer se odnosi na sanaciju propale privatne banke u posebnom pravnom okviru koji je primjenjiv u Islandu. Nadalje, štedište o kojima je riječ u tome predmetu, za razliku od aplikanata u ovome predmetu, već su bile isplaćene od strane vlasti Nizozemske i Ujedinjenog Kraljevstva (vidi točke 71-73. u tekstu gore).

119. Sudu nije promaklo ni pozivanje na predmet *Molnar Gabor* od strane srbijanske vlade (vidi točku 91. u tekstu gore). Međutim, u tome predmetu Sud je ispitivao odredbe srbijanskog Zakona o staroj deviznoj štednji glede osoba koje su, za razliku od ovih aplikanta, stekle pravo na postupnu otplatu njihove uštede od strane srbijanskih vlasti. Sud je smatrao, s obzirom na tešku stvarnost srbijanskog gospodarstva u predmetno vrijeme, te slobodu procjene koja je data državama glede pitanja koja se odnose na gospodarsku politiku, da su sporne odredbe uspostavile pravičnu ravnotežu između općeg interesa i prava aplikanta. Za razliku od toga, g. Šahdanović nije stekao pravo na takvu postupnu isplatu od strane srbijanskih vlasti. Prema tome, ovaj predmet treba razlikovati od predmeta *Molnar Gabor*.

120. Utvrdivši da je Slovenija odgovorna za dug Ljubljanske banke Ljubljana prema gđi Ališić i g. Sadžaku, a da je Srbija odgovorna za dug Investbanke prema g. Šahdanoviću, Sud mora ispitati postoji li bilo kakav dobar razlog zbog kojeg su navedene države propustile isplatiti aplikante tijekom toliko mnogo godina. Objašnjenje vlada Srbije i Slovenije za ovo kašnjenje u biti je da međunarodno pravo o sukcesiji država zahtijeva samo da se o pitanjima sukcesije pregovara u dobroj vjeri, bez nametanja vremenskih rokova za rješavanje takvih pitanja. One su dalje navele da je njihovo insistiranje na odgovornosti Bosne i Hercegovine za „staru“ deviznu štednju u bosansko-hercegovačim podružnicama slovenskih i srbijanskih banaka tijekom pregovora o sukcesiji bilo u potpunosti u skladu s glavnim načelom međunarodnog prava o sukcesiji država – načelom teritorijalnosti.

121. Sud se ne slaže s tvrdnjom Slovenije i Srbije da načelo teritorijalnosti treba primijeniti na štednju aplikanata u ovom predmetu. Sukladno međunarodnom pravu o sukcesiji država, načelo „pravičnog razmjera“ predstavlja vodeće načelo kada je riječ o državnim dugovima. Iako je točno da Rezolucija o sukcesiji država u pitanjima imovine i dugova iz 2001. godine Instituta za međunarodno pravo propisuje da se načelo teritorijalnosti primjenjuje izričito na lokalne dugove, uštedovina aplikanata

evidentno ne spada u tu kategoriju državnih dugova (vidi točku 60. u tekstu gore). Sud se također ne slaže sa tvrdnjom Slovenije i Srbije da međunarodno pravo zahtijeva samo da se o pitanjima sukcesije pregovara; ono također propisuje da se, u slučaju da se ne postigne sporazum, dugovi države moraju pravično raspodijeliti (ibid.).

122. Dalje treba napomenuti da bi pravična raspodjela duga o kojemu je riječ u ovom predmetu zahtijevala globalnu procjenu imovine i dugova bivše države i veličinu dijelova koji su do sada pripisani svakoj od država sljednica. Ovo pitanje je daleko izvan opsega ovoga predmeta i izvan nadležnosti Suda (vidi *Kovačić i drugi*, citiran gore, točka 256).

123. Međutim, pregovori o pitanjima sukcesije nisu sprečavali države da usvoje mjere na državnoj razini kako bi zaštitile interese štediša poput aplikanata u ovom predmetu. Hrvatska vlada je otplatila veliki dio „stare“ devizne štednje svojih državljana u zagrebačkoj podružnici Ljubljanske banke Ljubljana (vidi točku 43. u tekstu gore), a makedonska vlada je isplatila ukupan iznos „stare“ devizne štednje u podružnici te banke u Skopju (vidi točku 52. u tekstu gore). Unatoč tome, te dvije vlade nikada nisu odustale od svoga stava da Slovenija na kraju treba biti odgovorna i nastavile su tražiti naknadu za isplaćene iznose na međudržavnoj razini (posebno u kontekstu pregovora o sukcesiji). Istovremeno, vlada Slovenije je isplatila ukupan iznos „stare“ devizne štednje u domaćim podružnicama Investbanke i drugim stranim bankama (vidi točku 48. u tekstu gore), a vlada Srbije je pristala da isplati „staru“ deviznu štednju u podružnicama srbijanskih banaka u inozemstvu (poput tuzlanske podružnice Investbanke) onih deponenata koji su imali džavljanstvo bilo koje države osim državljanstva država sljednica SFRJ (vidi točku 45. u tekstu gore). Ovo pokazuje da su pronađena rješenja za neke kategorije štediša „stare“ devizne štednje u spornim podružnicama, ali ne za aplikante u ovom predmetu.

124. Iako neka kašnjenja mogu biti opravdana u izuzetnim okolnostima (vidi *Merzhoyev*, citiran gore, točka 56. i, *mutatis mutandis*, *Immobiliare Saffi*, citiran gore, točka 69), Sud nalazi da su aplikanti u predmetnom slučaju bili prisiljeni predugo čekati. Sud stoga nije uvjeren da su vlasti Slovenije i Srbije, bez obzira na široko polje slobodne procjene koje imaju u ovoj oblasti, kao što je navedeno u točki 106. u tekstu gore, uspostavile pravičnu ravnotežu između općeg interesa zajednice i imovinskih prava aplikanata koji su morali podnijeti nesrazmjerno veliki teret.

125. Iz svih navedenih razloga, Sud zaključuje da je došlo do povrede članka 1. Protokola br. 1 od strane Slovenije u odnosu na gđu Ališić i g. Sadžaka, da je došlo do povrede toga članka od strane Srbije u odnosu na g. Šahdanovića, te da nijedna od ostalih tuženih država nije prekršila taj članak.

III. NAVODNA POVREDA ČLANKA 13. KONVENCIJE

126. Članak 13. Konvencije glasi:

„Svatko čija su prava i slobode utvrđene ovom Konvencijom povrijeđene ima pravo na djelotvoran pravni lijek pred domaćim tijelima, čak i kada su povredu učinile osobe u vršenju svoje službene dužnosti.“

A. Zaključci Vijeća

127. Nakon što je analiziralo niz pravnih sredstava, Vijeće je zaključilo da aplikanti nisu imali na raspolaganju djelotvorno pravno sredstvo za svoje žalbe. Vijeće je stoga odbilo prigovore Vlada u pogledu neiscrpljivanja domaćih pravnih sredstava od strane aplikanata. Nadalje, budući da je utvrdilo da je Slovenija odgovorna za „staru“ deviznu štednju u sarajevskoj podružnici Ljubljanske banke Ljubljana, a Srbija za „staru“ deviznu štednju u tuzlanskoj podružnici Investbanke, Vijeće je smatralo da je došlo do povrede članka 13. od strane Slovenije u odnosu na gđu Ališić i g. Sadžaka, te do povrede toga članka od strane Srbije u odnosu na g. Šahdanovića, a da nije nijedna druga tužena država nije prekršila taj članak (vidi točke 83-90. presude Vijeća).

B. Podnesci strana

1. Aplikanti

128. Aplikanti su ustvrdili da nisu imali na raspolaganju djelotvoran pravni lijek za svoje žalbe, ne ulazeći u detalje.

2. Tužene vlade

129. Samo je vlada Slovenije izjavila da su aplikanti imali na raspolaganju djelotvoran pravni lijek, odnosno da su mogli podnijeti tužbu protiv stare Ljubljanske banke pred slovenskim sudovima. Aplikanti su također mogli podnijeti tužbu protiv stare Ljubljanske banke pred hrvatskim sudovima gdje je više od 500 klijenata zagrebačke podružnice stare Ljubljanske banke dobilo presude protiv stare Ljubljanske banke, a 63 njih je do sada dobilo isplatu „stare“ devizne štednje prinudnom prodajom imovine te banke sa sjedištem u Hrvatskoj (vidi točku 43. u tekstu gore).

130. Ostale vlade tuženih država su prihvatile da aplikanti nisu imali na rasplaganju djelotvorno pravno sredstvo. Bosansko-hercegovačka vlada je dodala da čak i u slučaju da su aplikanti dobili presude kojima se naređuje staroj Ljubljanskoj banci da im isplati njihovu „staru“ deviznu štednju, takva presuda najvjerojatnije ne bi bila izvršena, budući da je zakon iz 1994. godine tu banku ostavio bez dovoljno sredstava (vidi točku 49. u tekstu gore). Hrvatska vlada je ustvrdila da bi tužba protiv stare Ljubljanske

banke pred sudovima u Hrvatskoj bila jednako neučinkovita jer ta banka više nije imala imovinu u Hrvatskoj (vidi točku 43. u tekstu gore).

C. Ocjena Velikog vijeća

131. Sud je mnogo puta utvrdio da članak 13. garantira dostupnost pravnog sredstva na domaćoj razini za provedbu suštine prava iz Konvencije, ma u kojem obliku ona bila osigurana u domaćem pravnom poretku. Stoga članak 13. djeluje tako da on zahtijeva postojanje domaćeg pravnog sredstva kojim će se rješavati suština „osnovane žalbe“ prema Konvenciji i pružiti odgovarajuća naknada. Mada se opseg obveza država ugovornica prema članku 13. razlikuje ovisno o prirodi žalbe aplikanta, pravno sredstvo koje zahtijeva članak 13. mora biti djelotvorno u praksi kao i u zakonu. „Djelotvornost pravnog sredstva“ u smislu članka 13. ne ovisi o izvjesnosti povoljnog ishoda za aplikanta. Isto tako, „državno tijelo“ navedeno u toj odredbi ne mora nužno biti pravosudno tijelo; ali ako ono to nije, njegove ovlasti i garancije koje ono pruža relevantne su za utvrđivanje djelotvornosti pravnog sredstva pred tim tijelom. Također, čak i ako jedno pravno sredstvo samo po sebi u potpunosti ne zadovoljava zahtjeve iz članka 13, ukupna raspoloživa pravna sredstva koja su osigurana prema domaćem zakonu mogu zadovoljiti te zahtjeve (vidjeti predmet Kudła protiv Poljske [GC], br. 30210/96, točka 157, ESLJP 2000 XI).

132. Glede građanske tužbe protiv stare Ljubljanske banke pred slovenskim sudovima, Sud primjećuje da je Okružni sud Ljubljana donio mnoge presude kojima se staroj Ljubljanskoj banci nalaže da isplati „staru“ deviznu štednju u svojim podružnicama u Sarajevu, zajedno s kamatom (vidi točku 51. u tekstu gore). Međutim, vlada Slovenije nije uspjela pokazati da je barem jedna ovakva presuda izvršena. Stoga, do sada nema dokaza o tome da je ovo pravno sredstvo moglo aplikantima osigurati odgovarajuću i dovoljnu pravnu zaštitu.

133. Glede građanske tužbe protiv te banke pred hrvatskim sudovima, iz dokumenata koji su na raspolaganju Sudu primjećuje se da stara Ljubljanska banka više nema imovine u Hrvatskoj. Prema tome, takav pravni lijek ne nudi aplikantima bilo kakve realne izgleda na uspjeh njihove tužbe.

134. Sud je primio k znanju argument vlade Slovenije kako ne postoji obveza da se osigura domaći pravni lijek u predmetnom slučaju jer članak 13. ne zahtijeva postojanje pravnog sredstva kojim se pred domaćim tijelom mogu osporavati kao suprotni Konvenciji sami zakoni države ugovornice. Iako je to tumačenje članka 13. točno (vidi *Roche protiv Ujedinjenog Kraljevstva* [GC], br. 32555/96, točka 137, ESLJP 2005-X; *Sejdić i Finci protiv Bosne i Hercegovine* [GC], br. 27996/06 i 34836/06, točka 60, ESLJP 2009; i *Paksas protiv Litvanije* [GC], br. 34932/04, točka 114, ESLJP 2011), aplikanti se ustvari nisu žalili na domaće zakone tuženih država niti na bilo koju pojedinačnu odluku ili mjeru. Oni su se žalili zbog propusta

tuženih država da osiguraju isplatu njihovih ušteđevina na ovaj ili onaj način. Stoga je trebao biti osiguran djelotvoran domaći pravni lijek.

135. Glede Investbanke, Sud konstatira da Srbija nije osporavala da g. Šahdanović nije imao na raspolaganju djelotvorno pravno sredstvo.

136. Veliko vijeće stoga zaključuje, kao što je zaključilo i Vijeće, da je došlo do povrede članka 13. od strane Slovenije u odnosu na gđu Ališić i g. Sadžaka, te od strane Srbije u odnosu na g. Šahdanovića. Veliko vijeće dalje zaključuje da ni jedna druga tužena država nije prekršila članak 13.

IV. NAVODNA POVREDA ČLANKA 14. KONVENCIJE

137. Članak 14. Konvencije glasi:

„Uživanje prava i sloboda koje su priznate u ovoj Konvenciji osigurat će se bez diskriminacije na bilo kojoj osnovi, kao što je spol, rasa, boja kože, jezik, vjeroispovijest, političko ili drugo mišljenje, nacionalno ili društveno porijeklo, pripadnost nacionalnoj manjini, imovina, rođenje ili druga okolnost.“

138. Iako su se aplikanti pozvali na ovaj članak, oni nisu razvili svoju argumentaciju u podnesku Velikom vijeću. Podnesci vlada u tom pogledu jednako su ograničeni. Veliko vijeće je stoga suglasno s Vijećem da nije potrebno razmatrati ovo pitanje prema članku 14. u odnosu na Srbiju i Sloveniju, te da nije došlo do povrede toga članka od strane drugih tuženih država.

V. PRIMJENA ČLANKA 46. KONVENCIJE

139. Relevantni dio članka 46. Konvencije glasi:

„1. Visoke strane ugovornice obvezuju se da će poštovati konačnu presudu Suda u svakom predmetu u kojem su stranke.

2. Konačna presuda Suda dostavlja se Odboru ministara koji nadzire njeno izvršenje. ...”

A. Zaključci Vijeća

140. Vijeće je primijenilo postupak pilot-presude u ovom predmetu i ukazalo na određene opće mjere (vidi točke 98-101 presude Vijeća).

B. Podnesci stranaka

141. Samo su vlade Srbije i Slovenije stavile prigovor na primjenu postupka pilot-presude u ovom predmetu, posebno stoga jer ne bi mogle provjeriti saldo na računima „stare“ devizne štednje u podružnicama Ljubljanske banke Ljubljana i Investbanke koje se nalaze u drugim tuženim

državama bez pomoći tih država. Vlade Bosne i Hercegovine i Hrvatske su tvrdile da vlade Srbije i Slovenije raspolažu svim potrebnim podacima.

C. Ocjena Velikog vijeća

1. Opća načela

142. Sud ponavlja da članak 46. Konvencije, tumačen u smislu članka 1, tuženim državama nameće pravnu obvezu da, pod nadzorom Odbora ministara, primjene odgovarajuće opće i/ili pojedinačne mjere kako bi osigurale prava aplikanata za koja je Sud utvrdio da su povrijeđena. Ove mjere također treba poduzeti i u odnosu na druge osobe koje se nalaze u istom položaju kao i aplikanti, posebno kroz rješavanje problema koji su doveli do povreda koje je Sud utvrdio (vidi *Lukenda protiv Slovenije*, br. 23032/02, točka 94, ESLJP 2005 X). Ovu obavezu je stalno naglašavao Odbor ministara vršeći nadzor nad izvršenjem presuda ovoga Suda (vidi ResDH(97)336, IntResDH(99)434, IntResDH(2001)65 i ResDH(2006)1).

143. Kako bi omogućio djelotvornu provedbu svojih presuda, Sud može usvojiti postupak pilot-presude koji mu omogućava da jasno identificira strukturalne probleme koji leže u osnovi povreda i ukaže na mjere koje tužene države trebaju poduzeti kako bi ih otklonile (vidi Rezoluciju Res(2004)3 Odbora ministara o presudama koje otkrivaju postojeći sustavni problem od 12.05.2004; pravilo 61. Pravila Suda; i *Broniowski*, citiran gore, točke 189-94). Cilj ovog postupka je omogućiti da se na najbrži i najdjelotvorniji način riješi loše funkcioniranje pravnog poretka u državi koje ugrožava zaštitu prava iz Konvencije o kojima je riječ (vidi *Wolkenberg i drugi protiv Poljske* (odl.), br. 50003/99, točka 34, ESLJP 2007 XIV). Iako mjere tužene države trebaju prvenstveno biti usmjerene na rješavanje takvog lošeg funkcioniranja te, ako je potrebno, uvođenje djelotvornih domaćih pravnih sredstava za povrede o kojima je riječ, one također mogu uključiti i *ad hoc* rješenja kao što su prijateljske nagodbe s aplikantima ili jednostrane ponude za otklanjanje povreda sukladno zahtjevima Konvencije. Sud može odlučiti da odgodi razmatranje sličnih predmeta, dajući time tuženim državama priliku da ih riješe na različite načine (vidi, npr *Burdov protiv Rusije* (br. 2), br. 33509/04, točka 127, ESLJP 2009). Međutim, ako tužena država ne usvoji takve mjere nakon donošenja pilot-presude i nastavi kršiti Konvenciju, Sud neće imati drugog izbora nego da nastavi razmatrati sve slične aplikacije koje se nalaze pred Sudom i donositi odgovarajuće presude kako bi osigurao djelotvorno poštovanje Konvencije (vidi *E.G. protiv Poljske* (odl.), br. 50425/99, § 28, ESLJP 2008. i *Kurić i drugi protiv Slovenije* (pravična naknada) [GC], br. 26828/06, točka 136, ESLJP 2014).

2. Primjena općih načela na predmetni slučaj

144. Povrede koje je Sud utvrdio u ovom predmetu pogađaju mnoge ljude. Pred ovim Sudom postoji više od 1.850 sličnih aplikacija podnesenih u ime više od 8.000 osoba. One se odnose na „staru“ deviznu štednju u sarajevskoj i zagrebačkoj podružnici Ljubljanske banke Ljubljana, kao i na takvu štednju u podružnicama nekoliko srbijanskih banaka koje se nalaze u Srbiji ili izvan nje (vidi točku 46. u tekstu gore). Osim toga, ima više tisuća potencijalnih aplikanata. Prema tome, Sud smatra primjerenim primijeniti postupak pilot-presude u ovom predmetu, bez obzira na prigovore vlada Srbije i Slovenije u tom pogledu.

145. Imajući u vidu sustavni problem koji je Sud identificirao, on smatra da je bez sumnje potrebno poduzeti opće mjere na državnoj razini za izvršenje ove presude.

146. Konkretno, Slovenija treba poduzeti sve potrebne mjere, uključujući i zakonske izmjene, u roku od jedne godine i pod nadzorom Odbora ministara, kako bi omogućila gđi Ališić, gospodinu Sadžaku i svim drugim osobama koje se nalaze u istom položaju da im bude isplaćena njihova „stara“ devizna štednja pod istim uvjetima pod kojima je ona isplaćena osobama koje su takvu štednju imale u domaćim podružnicama slovenskih banaka (ti uvjeti su navedeni u točki 48. u tekstu gore). U istom roku, i pod nadzorom Odbora ministara, Srbija treba poduzeti sve potrebne mjere kako bi omogućila g. Šahdanoviću i svim drugim osobama koje se nalaze u istom položaju da im bude isplaćena njihova „stara“ devizna štednja pod istim uvjetima pod kojima je ona isplaćena državljanima Srbije koji su takvu štednju imali u domaćim podružnicama srbijanskih banaka (ti uvjeti su navedeni u točki 45. u tekstu gore).

147. Mora se naglasiti da se navedene mjere ne odnose na osobe kojima je, iako se nalaze u istom položaju kao i aplikanti u ovom predmetu, u potpunosti isplaćena njihova „stara“ devizna štednja, poput osoba koje su mogle podići svoju „staru“ deviznu štednju temeljem humanitarnih razloga (vidi točke 25. i 44. u tekstu gore) ili je koristiti u procesu privatizacije u FBiH (vidi točku 32. u tekstu gore), ili osoba kojima su vlade Makedonije i Hrvatske isplatile njihovu „staru“ deviznu štednju koju su te osobe imale u podružnicama Ljubljanske banke u Zagrebu i Skopju (vidi točke 43. i 52. u tekstu gore). Srbija i Slovenija stoga mogu isključiti ove osobe iz svojih planova isplate. Međutim, ako je samo dio nečije „stare“ devizne štednje isplaćen na ovaj način, Srbija i Slovenija su sada odgovorne za preostali dio (Srbija za „staru“ deviznu štednju u svim podružnicama srbijanskih banaka, a Slovenija za takvu štednju u svim podružnicama slovenskih banaka, bez obzira na državljanstvo zainteresiranog štediše i mjesto gdje se nalazi podružnica).

148. Kako bi srbijanskim i slovenskim tijelima omogućili provjeru salda na njihovim računima, aplikanti i druge osobe koje su i istom položaju moraju se povinovati zahtjevima svakog postupka verifikacije koji

ustopostave te države. Bez obzira na navedeno, niti jedan zahtjev se ne smije odbiti samo zbog toga što nema originalnog ugovora ili štedne knjižice (s obzirom na vrijeme koje je proteklo, te ratove koji su na različite načine pogodili toliko mnogo ljudi) pod uvjetom da osobe o kojima je riječ mogu dokazati svoja potraživanja na drugi način. Nadalje, sve odluke o verifikaciji moraju podlijegati sudskom preispitivanju.

149. Iako nema sumnje da je nemogućnost slobodnog raspolaganja njihovom „starom“ deviznom štednjom u periodu dužem od dvadeset godina izazvala određenu duševnu bol i frustraciju kod svih osoba koje su time bile pogođene, Sud za sada ne nalazi potrebnim ukazati da bi Srbija i Slovenija, u smislu opće mjere, svim tim osobama trebale osigurati odgovarajuću naknadu na ime te štete. Međutim, ako bilo koja od ovih država ne primijeni mjere navedene u točki 146. u tekstu gore, te tako nastavi kršiti Konvenciju, Sud može preispitati pitanje naknade u odgovarajućem budućem predmetu koji se odnosi na ovu stvar protiv države o kojoj je riječ (vidi *Suljagić*, citiran gore, točka 64).

150. Konačno, Sud odgađa razmatranje svih sličnih predmeta u periodu od jedne godine (vidi *Suljagić*, citiran gore, točka 65). Ova odluka nema utjecaja na ovlasti Suda da u svakom trenutku takvu aplikaciju proglasi nedopuštenom ili je izbriše sa svoje liste predmeta sukladno Konvenciji.

VI. PRIMJENA ČLANKA 41. KONVENCIJE

151. Članak 41. Konvencije glasi:

„Ukoliko Sud utvrdi da je došlo do povrede Konvencije ili njenih Protokola, te ukoliko zakonodavstvo visoke strane ugovornice o kojoj je riječ omogućuje samo djelomično obeštećenje, Sud će, po potrebi, odrediti pravičnu naknadu oštećenoj strani.“

A. Odšteta

152. Aplikanti su zahtijevali isplatu svoje „stare“ devizne štednje s kamatom na ime materijalne štete. Sud je to već osigurao u točki 146. u tekstu gore.

153. Svaki aplikant je nadalje zahtijevao 4.000 eura (EUR) na ime nematerijalne štete.

154. Vlade se o tome nisu izjašnavale u svojim podnescima Velikom vijeću.

155. Veliko vijeće, kao i Vijeće, prihvaća da je nemogućnost slobodnog raspolaganja njihovom „starom“ deviznom štednjom u periodu dužem od dvadeset godina kod aplikanata izazvala određenu duševnu bol i frustraciju. Njihova duševna bol i frustracija su neizbježno bili pojačani time što su na sebe preuzeli teškoću i teret postupanja – barem u određenoj mjeri – u ime svih drugih koji se nalaze u istom položaju (vidi *Hutten-Czapska*

protiv Poljske [GC], br. 35014/97, točka 248, ESLJP 2006-VIII). Prema tome, vršeći procjenu na pravičnoj osnovi, kako to zahtijeva članak 41. Konvencije, Sud dosuđuje tražene iznose (odnosno, po 4.000 eura gđi Ališić i g. Sadžaku koje treba platiti Slovenija, te 4.000 eura g. Šahdanoviću koje treba platiti Srbija).

B. Troškovi i izdaci

156. Aplikanti također potražuju 27.351 eura na ime troškova i izdataka koje su imali pred Sudom.

157. Sve vlade su smatrale da je ovaj zahtjev pretjeran i neosnovan.

158. Prema praksi Suda, aplikant ima pravo na naknadu troškova i izdataka samo ako se dokaže da su oni stvarno i nužno nastali, te da su razumnog iznosa. Dakle, aplikant je te troškove morao platiti, ili ih je obvezan platiti, prema zakonskoj ili ugovornoj obvezi, a oni su bili neizbježni kako bi se spriječila utvrđena povreda ili dobila naknada. Sud zahtijeva račune i fakture po stavkama koje su dovoljno detaljne kako bi mogao utvrditi u kojoj su mjeri ispunjeni navedeni zahtjevi. Kako u ovom predmetu nisu dostavljeni takvi dokumenti, Sud odbija ovaj zahtjev.

C. Zatezna kamata

159. Sud smatra primjerenim da se stopa zatezne kamate temelji na najnižoj kamatnoj stopi na kredite Europske centralne banke, uvećanoj za tri postotna boda.

IZ NAVEDENIH RAZLOGA, SUD

1. *Jednoglasno odbija* prethodne prigovore vlada;
2. *Jednoglasno utvrđuje* da je došlo do povrede članka 1. Protokola br. 1 uz Konvenciju od strane Srbije u odnosu na gospodina Šahdanovića;
3. *Jednoglasno utvrđuje* da je došlo do povrede članka 1. Protokola br. 1 uz Konvenciju od strane Slovenije u odnosu na gđu Ališić i g. Sadžaka;
4. *Utvrdjuje* sa petnaest glasova prema dva glasa da nije došlo do povrede članka 1. Protokola br. 1 uz Konvenciju od strane ostalih tuženih država;
5. *Jednoglasno utvrđuje* da je došlo do povrede članka 13. Konvencije od strane Srbije u odnosu na gospodina Šahdanovića;

6. *Jednoglasno utvrđuje* da je došlo do povrede članka 13. Konvencije od strane Slovenije u odnosu na gđu Ališić i g. Sadžaka;
7. *Utvrdjuje* sa petnaest glasova prema dva glasa da nije došlo do povrede članka 13. Konvencije od strane ostalih tuženih država;
8. *Jednoglasno utvrđuje* da nema potrebe ispitivati pritužbu prema članku 14. Konvencije, posmatranom zajedno sa člankom 13. Konvencije i člankom 1. Protokola br. 1 u odnosu na Srbiju i Sloveniju, te da nije došlo do povrede članka 14. Konvencije, posmatranog zajedno sa člankom 13. Konvencije i člankom 1. Protokola br. 1 glede ostalih tuženih država;
9. *Jednoglasno utvrđuje* da propust vlada Srbije i Slovenije da uključe aplikante u ovom predmetu i sve druge osobe koje se nalaze u istom položaju u svoje planove isplate „stare“ devizne štednje predstavlja sustavni problem;
10. *Utvrdjuje* sa šesnaest glasova prema jednom glasu da Srbija mora poduzeti sve potrebne mjere, uključujući i zakonske izmjene, u roku od jedne godine i pod nadzorom Odbora ministara, kako bi omogućila g. Šahdanoviću i svim drugim osobama koje se nalaze u istom položaju da im se isplati njihova „stara“ devizna štednja pod istim uvjetima pod kojima je isplaćena i srbijanskim državljanima koji su takvu štednju imali u domaćim podružnicama srbijanskih banaka;
11. *Utvrdjuje* sa šesnaest glasova prema jednom glasu da Slovenija mora poduzeti sve potrebne mjere, uključujući i zakonske izmjene, u roku od jedne godine i pod nadzorom Odbora ministara, kako bi omogućila gđi Ališić, g. Sadžaku i svim drugim osobama koje se nalaze u istom položaju da im se isplati njihova „stara“ devizna štednja pod istim uvjetima pod kojima je isplaćena i osobama koje su takvu štednju imale u domaćim podružnicama slovenskih banaka;
12. *Odlučuje* jednoglasno da se odgađa razmatranje svih sličnih predmeta protiv Srbije i Slovenije u periodu od jedne godine, bez utjecaja na ovlast Suda da u svakom trenutku takvu aplikaciju proglasi nedopuštenom ili je izbriše sa svoje liste predmeta sukladno Konvenciji;
13. *Utvrdjuje* sa šesnaest glasova prema jednom glasu
 - (a) da Srbija, u roku od tri mjeseca, treba isplatiti iznos od 4.000 eura (četiri tisuće eura) g. Šahdanoviću na ime nematerijalne štete, kao i sve poreze koji mogu biti zaračunati;

(b) da Slovenija, u roku od tri mjeseca, treba isplatiti iznos od 4.000 eura (četiri tisuće eura) gđi Ališić i g. Sadžaku na ime nematerijalne štete, kao i sve poreze koji mogu biti zaračunati;

(c) da nakon isteka navedenog roka od tri mjeseca pa sve do namirenja, isplati običnu kamatu na navedeni iznos po stopi jednakoj najnižoj kamatnoj stopi za kredite Europske centralne banke tijekom perioda neplaćanja, uvećanoj za tri postotna boda;

14. *Jednoglasno odbija* preostali dio zahtjeva aplikanata za pravičnu nadoknadu.

Ova presuda je sačinjena na engleskom i francuskom jeziku i izrečena na javnoj raspravi održanoj u Zgradi ljudskih prava u Strasbourgu, dana 16.07.2014. godine.

Michael O'Boyle
zamjenik registrara

Dean Spielmann
predsjednik

Sukladno članku 45, stavak 2. Konvencije i pravilu 74, stavak 2. Pravila Suda, uz ovu presudu priložena su sljedeća izdvojena mišljenja:

- (a) suglasno mišljenje sutkinje Ziemele;
- (b) djelomično suglasno mišljenje suca Popovića;
- (c) djelomično izdvojeno mišljenje o nesuglasnosti sutkinje Nußberger, kojem se pridružio i sudac Popović.

D.S.
M.O'B.

SUGLASNO MIŠLJENJE SUTKINJE ZIEMELE

1. Glasala sam kao i većina u ovom predmetu. Napominjem da će ova presuda postati jedna od vodećih koje se bave specifičnim kontekstom sukcesije država i primjenom Europske konvencije o ljudskim pravima na jedno posebno osjetljivo područje: ono koje se odnosi na raspodjelu odgovornosti za dugove. Sud je morao utvrditi relevantna načela propisa o sukcesiji država koja bi mogla utjecati na tumačenje članka 1. Protokola br. 1 u ovom predmetu. Stoga je dio presude pod naslovom „Relevanto međunarodno pravo i praksa“ od posebne važnosti.

2. Važno je istaknuti da unatoč veoma širokom pristupu prema izvorima međunarodnoga prava, koji je izražen u predmetu *Demir i Baykara protiv Turske* ([GC], br. 34503/97, točke 85-86, ESLJP 2008), postoje izvjesna ograničenja u okviru kojih Sud mora postupati, te da stoga Sud nije pružio dublju prezentaciju i analizu primjenjivih načela pravnih propisa o sukcesiji država u području gdje, u konačnici, postoji još mnogo pitanja i široka lepeza različite prakse koju države primjenjuju (vidi *Kovačić i drugi protiv Slovenije* [GC], br. 44574/98, 45133/98 i 48316/99, točka 256, 3.10.2008). Sud tako uzima ključne dijelove iz relevantnog područja međunarodnoga prava, fokusirajući se, naravno, na vlastitu sudsku praksu i načela.

3. Također je točno da se glavni argument Slovenije i Srbije odnosio na naglašavanje načela teritorijalnosti u smislu odgovornosti država u situacijama sukcesije država. Sud odgovara na ovaj argument istaknuvši da to sigurno nije jedino načelo koje se primjenjuje na problem dugova nakon raspada države (vidi točku 121). Sud u velikoj mjeri razrješava to pitanje ponovivši i istaknuvši načela koja se odnose na obvezu pregovaranja u situacijama sukcesije država (ibid., Suglasno mišljenje suca Ressa, točka 4) kao i načelo pravičnog razmjera u raspodjeli dugova države prednice. S obzirom na ograničen opseg ovoga predmeta, Sud ne ulazi (vidi točku 123.) punom brzinom u pitanje pravične raspodjele dugova kao takvo i posebno, ne osvrće se na načelo neopravdanog bogaćenja koje bi, po mome mišljenju, također moglo biti relevantno za činjenice ovoga predmeta (vidi članke 37, 40. i 41. Bečke konvencije iz 1983. godine o sukcesiji država glede državne imovine, arhiva i dugova, Mišljenje br. 1. Badinterove arbitražne komisije, te članak 8. Rezolucije Instituta za međunarodno pravo iz 2001). Međutim, čak i bez pozivanja na ta načela *expressis verbis*, moglo bi se ustvrditi da je ovo rješenje u skladu s njihovom suštinom i njihovom primjenom u međunarodnoj praksi.

4. Glede glavnog argumenta u predmetu, uloge načela teritorijalnosti u situacijama sukcesije država, Sud dodatno učvršćuje stav Instituta za međunarodno pravo iznesen u njegovoj Rezoluciji iz 2001, utvrdivši da načelo teritorijalnosti nije jedini relevantan element među mnogima koje je potrebno uzeti u obzir prilikom utvrđivanja odgovornosti svake od država o kojima je riječ. Važna je narav prava koja se traže. Sud pronalazi u Srbiji i

Sloveniji odgovornost za banke u kojima su zamrznuti devizni računi aplikantata (vidi točke 116-117). Ovaj pristup se može usporediti s pristupom Suda u predmetu *Likvidējamā p/s Selga i Vasīļevska protiv Latvije* ((odl), br. 17126/02 i 24991/02, 1.10.2013) koji se odnosio na zamrznute devizne račune u jednoj banci u Ruskoj Federaciji. Točno je da se međunarodna pravna pozicija Latvije razlikuje od pozicije tuženih država u ovome predmetu, budući da Latvija nije država sljednica u kontekstu raspada SSSR-a. Međutim, Ruska Federacija je država prednica, pa se ni u takvom scenariju nije moglo primijeniti načelo teritorijalnosti kako su zahtijevali aplikanti u slučaju Latvije.

5. Kako je već rečeno, ja sam se u potpunosti složila sa većinom u pogledu merituma ovoga predmeta. Istovremeno, imam ozbiljne sumnje glede *dicta* u odnosu na dio koji se odnosi na izvršenje presude, iako sam na kraju glasala kao većina (vidi točke izreke 10. i 11). Sud je počeo, s vremena na vrijeme, postavljati rokove u kojima države moraju izvršiti presudu pod nadzorom Odbora ministara. Praksa pokazuje da se Sud morao više puta vraćati svojoj izvornoj odluci glede rokova. To je po mome mišljenju neizbježno budući da presude Suda obično uključuju načelna pitanja i zahtijevaju zakonske reforme, a takvi politički procesi su složeni (vidi, npr, *L. protiv Litvanije*, br. 27527/03, ESLJP 2007-IV), posebno u kontekstu sukcesije država. Nema sumnje da je općem interesu u Europi da se presude Europskog suda za ljudska prava provode brzo i da se, kad je to moguće, prihvate šire posljedice. Kada je riječ o udjelu Suda u zajedničkoj odgovornosti, on je učinio sve što može, ukazujući čak i na moguća rješenja problema prema članku 46. gdje je to primjenjivo. Krajnje je vrijeme da države urade svoju "domaću zadaću" postupajući sukladno praksi Suda, jer to također izravno utječe na učinkovitost Suda. U tom je kontekstu Sud ponekad odlučivao, kao što je to slučaj u ovome predmetu, odrediti rokove izvršenja tuženim državama. To je pomalo očajnička mjera. Velika je šteta što je Sud doveden u situaciju da mora pribjeći takvim mjerama. To također predstavlja rizik za Sud, jer se od njega može zatražiti da još jednom preispita svoje odluke, a to pokreće ozbiljna pitanja glede načela pravne sigurnosti i konačnosti presuda. Ja bih mnogo više voljela da države ugovornice Konvencije i Odbor ministara zauzmu čvršći pristup kada je riječ o izvršenju presuda, nego da Sud mora preuzeti takav rizik.

DJELOMIČNO SUGLASNO MIŠLJENJE SUCA POPOVIĆA

Ja sam glasao kao i većina za utvrđivanje povrede od strane Slovenije i Srbije u ovom predmetu, ali mislim da točke 109-125 presude trebaju biti razjašnjene. Predmetna presuda ni u kojem slučaju ne može omogućiti da se Sud u budućnosti bavi aplikacijama iste naravi, ako budu podnesene protiv Bosne i Hercegovine, Hrvatske i/ili Makedonije, u formaciji suca pojedinca. Takve aplikacije ne mogu biti automatski proglašene nedopuštenima. Naprotiv, njima se mora baviti Vijeće, prvo u pogledu pitanja dopuštenosti, a kasnije, ako budu proglašene dopuštenima, također i njihovim meritumom.

DJELOMIČNO IZDVOJENO MIŠLJENJE SUTKINJE NUßBERGER, KOJEM SE PRIDRUŽUJE SUDAC POPOVIĆ

A. Historijska dimenzija i financijske implikacije predmeta

Nema nikakve sumnje da su povrijeđena prava aplikanata iz članka 1. Protokola br. 1 i članka 13. Konvencije. Međutim, ono s čime se Veliko vijeće moralo uhvatiti u koštac u ovom veoma složenom i teškom predmetu nije bilo samo da odluči je li došlo do povrede ljudskih prava ili nije, nego i kome pripisati odgovornost za te povrede koje su trajale više od dvadeset godina, bile uklopljene u kontekst raspada SFRJ, i tako poprimile povijesnu dimenziju.

Istovremeno je Veliko vijeće moralo odlučiti o iznosu novca koji treba isplatiti ne samo aplikantima, nego i svima onima koji se nalaze u istoj situaciji kao i aplikanti. Tako je ono moralo donijeti odluku koja ima ogromne financijske implikacije.

Na moju žalost, ne mogu podržati rješenje koje je usvojila većina.

B. Pripisivanje isključive odgovornosti za kršenje imovinskih prava aplikanata Sloveniji, odnosno Srbiji

Odgovornost za naknadu gubitka „stare“ devizne štednje može se posmatrati kao pitanje građanskog prava (ovo je stav Bosne i Hercegovine, Hrvatske i „Bivše Jugoslavenske Republike Makedonije“, vidi točke 85, 87. i 96.) ili kao pitanje sukcesije država koje je potrebno riješiti na temelju međunarodnog prava (ovo je stav Srbije i Slovenije, vidi točke 89. i 92). Većina članova Velikog vijeća opredijelila se za građanskoprvi pristup⁴⁴ i odlučila da je samo Slovenija odgovorna za povredu prava gđe Ališić i g. Sadžaka, a da je samo Srbija odgovorna za povredu prava g. Šahdanovića. Tako države u kojima su „za vrijeme Jugoslavije“ udružene banke unutar socijalističkog modela samoupravljanja slučajno imale svoja sjedišta sada moraju isplatiti sve dugove koji su nastali u sustavu koji je stvorila druga država prije stupanja na snagu Konvencije.

⁴⁴ Građanskopravni pristup je praktično opravdan jurisprudencijom sudova same Slovenije i Srbije (vidi točke 44, 45, 49, 51, 112), koja je, kako je rečeno, „nesumnjivo potvrdila“ odgovornost Ljubljanske banke Ljubljana i Investbanke. Međutim, barem kada je riječ o jurisprudenciji slovenskih sudova, to nije točno. Slovenski sudovi su našli da je stara (a ne nova!) Ljubljanska banka Ljubljana odgovorna za isplatu „stare“ devizne štednje. Međutim, stara Ljubljanska banka Ljubljana (točka 49.), kao i Investbanka (točka 47.) nalaze se u stanju „sanacije“ ili stečaja, tako da su direktna građanskopravna potraživanja usmjerena protiv nesolventnih banaka.

Po mome mišljenju, ovo rješenje nije zadovoljavajuće niti adekvatno budući da je utemeljeno na pretjeranom pojednostavljivanju složenih povijesnih događanja i da izostavlja neke važne aspekte. Iako možda može biti primamljivo doći do jednostavnog i „lakog“ rješenja, trebalo je usvojiti pristup koji bi bio više izdiferenciran.

1. Odgovornost SFRJ u uspostavi sustava

Nema nikakvog spora da ni Slovenija niti Srbija nisu same uspostavile cijeli bankarski sustav s njegovim planovima re-deponiranja, nego SFRJ koja je bila u ozbiljnoj potrebi za stranom valutom (točka 14). Također nema spora da uspostavljeni sustav nije imao zdrav financijski temelj (točke 14. i 17). Privlačenje novca štediša davanjem daleko viših kamatnih stopa od tržišnih, koje su često prelazile 10% (točka 14), moralo se smatrati rizičnim investiranjem. Jasno je da očekivanje visoke dobiti koja je na taj način obećana nije bilo ekonomski utemeljeno.

Ovo je Sud već jasno izrekao (vidi *Suljagić protiv Bosne i Hercegovine*, br. 27912/02, točka 51, 3.11.2009):

„Kao prvo, općepoznata je činjenica da je globalna ekonomska kriza 1970-ih posebno teško pogodila SFRJ. SFRJ se okrenula međunarodnom tržištu kapitala i uskoro postala jedna od najzaduženijih zemalja svijeta. Kada je međunarodna zajednica prestala s praksom davanja kredita 1970-ih godina, SFRJ je našla izlaz u deviznoj štednji građana kojom je plaćala strane dugove i financirala uvoz.“

2. Slom sustava „za vrijeme Jugoslavije“

Do sloma ovoga sustava došlo je još „za vrijeme Jugoslavije“ (prestanak sustava redeponiranja 1988. godine (vidi točku 20); ukidanje sustava osnovnih i udruženih banaka 1989/1990. godine (vidi točku 21); masovno povlačenje deviza (vidi točku 22)). SFRJ je bila ta koja je prvo pribjegla hitnim mjerama ograničavajući uvelike podizanje deviznih depozita (vidi točke 22. i 52). Takve mjere ne bi bile potrebne da novac štediša nije već bio izgubljen u to vrijeme. Sve se to dogodilo u državi koja sada više ne postoji.

To je Sud već eksplicitno prikazao u svojoj praksi (vidi *Suljagić*, citiran gore, točka 10; usporedi također *Kovačić i drugi protiv Slovenije* [GC], br. 44574/98, 45133/98 i 48316/99, točka 40, 3.10.2008, te *Molnar Gabor protiv Srbije*, br. 22762/05, točka 6, 8.12.2009):

„Problemi nastali zbog stranih i domaćih dugova SFRJ izazvali su monetarnu krizu 1980-tih godina. Nacionalno gospodarstvo bilo je na rubu kolapsa i SFRJ je poduzela žurne mjere, poput zakonskih zabrana u pogledu isplate devizne štednje (vidjeti članak 71. Zakona o deviznim transakcijama iz 1985). Time je devizna štednja praktično bila zamrznuta.“

Iako jamstvo države prema građanskom pravu nije bilo aktivirano prije raspada SFRJ (vidi točku 15), posljedice nefunkcionalnog sustava koji je

uspostavljen od strane SFRJ treba promatrati kao podijeljenu odgovornost država sljednica.

Međunarodnopravna dimenzija ovoga predmeta se stoga ne smije zanemariti.

3. Opseg nadležnosti Suda *ratione temporis*

Većina mjera koje su usvojile države sljednice kao odgovor na slom sustava uvodeći poseban režim za „staru“ deviznu štednju bile su usvojene ranih 1990-tih (vidi točke 23. et seq.) što znači prije stupanja na snagu Konvencije u tim državama (Slovenija 28/6/1994, Bivša Jugoslavenska Republika Makedonija 10/4/1997, Hrvatska 5/11/1997, Bosna i Hercegovina 12/7/2002, Srbija 3/3/2004). Praktično, računi devizne štednje ostali su „zamrznuti“ u svim državama sljednicama, ali je bilo dozvoljeno podizanje uloga pod posebnim uvjetima, posebno iz humanitarnih razloga (npr. Bosna i Hercegovina, vidi točku 25, i Srbija, vidi točku 44; dokazni materijal koji Sud ima na raspolagnju ne sadrži podatke o tome da su Hrvatska i Bivša Jugoslavenska Republika Makedonija podzele bilo kakve hitne mjere ranih 1990-tih, vidi točke 42. i 52). Slovenija je preuzela jamstvo od bivše SFRJ već 1991. godine i pristala isplatiti originalne depozite s pripadajućom kamatom 1993. godine, ali samo kada je riječ o ušteđevini u domaćim podružnicama dotičnih banaka (ali obuhvaćajući kako slovenske banke, tako i domaće podružnice inozemnih banaka (vidi točku 48.)). Jamstvo koje je preuzela Bosna i Hercegovina bilo je ograničeno na domaće banke (vidi točku 24).

Evidentno je da su sve te mjere koje su usvojene neposredno nakon sloma SFRJ bile hitne mjere čiji je cilj bio osigurati povjerenje u nove državne strukture i izbjeći veće nezadovoljstvo i prosvjede u turbulentnim vremenima. Kako je vrijeme prolazilo, poduzete su dopunske mjere. Sve su bile skrojene prema konkretnim potrebama određene države sljednice, a posljedica je bila da su neki bili uključeni, a drugi isključeni (npr. Bosna i Hercegovina: jamstvo, a kasnije i isplata samo štednje u domaćim bankama (vidi točke 24. i 27); Srbija: isključivanje državljana ostalih država bivše SFRJ iz planova isplate (vidi točku 45)). Nasuprot tome, Bivša Jugoslavenska Republika Makedonija je isplatila sve dugove koji se odnose na staru deviznu štednju (vidi točku 52); u slučaju Hrvatske ovo je, kako izgleda, kontroverzno pitanje (vidi točku 42. i također *Kovačić i drugi*, citiran gore, točka 183).

Sud nema nadležnost *ratione temporis* za analizu o tome koliko su mjere usvojene prije stupanja na snagu Konvencije predstavljale uplitanje u prava aplikanta prema članku 1. Protokola br. 1 ili u kojoj mjeri su one bile diskriminirajuće i kršile taj članak posmatran zajedno s člankom 14. U vrijeme kada je Konvencija stupila na snagu, stanje stvari u dotičnim državama bilo je takvo da je aplikantima već nekoliko godina bio zabranjen pristup njihovom vlastitom novcu. Po mome mišljenju, dužnosti država

prema Konvenciji se stoga moraju analizirati kao pozitivne obveze, a ne kao uplitanje. Novac je *de facto* već bio oduzet. On nije mogao biti oduzet po drugi put, ali je gubitak morao biti nadoknađen.

4. Kršenje pozitivnih obveza

U kontekstu sukcesije država pozitivne obveze tuženih država temeljem članka 1. Protokola br. 1 bile su dvostruke. Na vertikalnom planu one su imale dužnost nadoknaditi štetu koju su aplikanti pretrpjeli i odmah im osigurati naknadu. Na horizontalnom planu one su morale međusobno pregovarati kako bi postigle dogovor o adekvatnoj raspodjeli dugova akumuliranih u okviru sustava u čiju uspostavu su sve bile uključene. Iako prva dužnost proističe izravno iz članka 1. Protokola br. 1, ona je isprepletena sa drugom dužnošću koja proističe iz općeg međunarodnog prava i Ugovora o pitanjima sukcesije. Sud je mnogo puta ponovio da prava koja garantira Konvencija nisu teoretska i iluzorna, već praktična i efektivna. Pravo na isplatu nadoknade efektivno je jedino ako je jasno protiv koga mora biti usmjereno. Stoga su sve tužene države imale pozitivnu obvezu pregovarati o pitanju "stare" devizne štednje.

Po mome mišljenju, Hrvatska je prekršila ovu dužnost odbijanjem da nastavi s pregovorima 2002. godine (vidi točku 63), dok su sve ostale države bile spremne da ih ponovno nastave.

Kada je riječ o pozitivnoj obvezi nadoknade gubitka koji su pretrpjeli aplikanti, suglasan sam s većinom da Slovenija i Srbija nisu ispunile svoje pozitivne obveze iz članka 1. Protokola br. 1. Restrukturiranjem stare Ljubljanske banke Ljubljana i prebacivanjem većeg dijela njene imovine na Novu ljubljansku banku, Slovenija je 1994, odnosno u vrijeme kada je Konvencija već stupila na snagu, *de facto* onemogućila isplatu bez usvajanja bilo kakvih kompenzatornih mjera (vidi točku 49). Isto se može kazati i za Srbiju koja nije spriječila stečaj Investbanke (vidi točku 47).

Međutim, ne slažem se s većinom da Bosna i Hercegovina nije uopće odgovorna u tom pogledu. Ona je namjerno isključila državno jamstvo za isplatu „starih“ deviznih depozita u inozemnim podružnicama domaćih banaka (vidi stavove 24. i naredne), te je tako dozvolila da se nastavi s kršenjem ljudskih prava. Primjer „Bivše Jugoslavenske Republike Makedonije“ (vidi točku 52), kao i rješenje pronađeno u slučaju Poštanske štedionice, gdje su države preuzele jamstva za podružnice na njihovom teritorijima (vidi točku 64), pokazuju da nije postojao konsenzus za isključivanje odgovornosti države u kojoj su položena sredstva. Kategoričko odbijanje isplate je tim više neopravdano budući da je nesporno da je u okviru sustava redeponiranja, dio novca vraćen u Bosnu i Hercegovinu.

Tako je većina članova Velikog vijeća propustila ispitati pozitivne obveze svih tuženih država protiv kojih je bila usmjerena pritužba aplikanta.

C. Plan nadoknade

1. Nadoknada na osnovu sustava nastalih prije stupanja na snagu Konvencije

Većina članova Velikog vijeća odlučila je da „Slovenija mora poduzeti sve potrebne mjere ...kako bi omogućila gđi Ališić, gospodinu Sadžaku i svim drugim osobama koje se nalaze u istom položaju da im bude isplaćena njihova „stara“ devizna štednja pod istim uvjetima pod kojima je ona isplaćena osobama koje su takvu štednju imale u domaćim podružnicama slovenskih banaka, odnosno, da isplati originalne depozite zajedno s kamatama (vidi točke 146 i 48).⁴⁵ Srbija mora isplatiti „staru“ deviznu štednju pod istim uvjetima pod kojima je ona isplaćena državljanima Srbije koji su takvu štednju imali u domaćim podružnicama srbijanskih banaka“, odnosno, dijelom u gotovini a dijelom u obveznicama vlade (vidi točke 146 i 45).

Takvo rješenje moglo bi biti opravdano da je Sud utvrdio povredu članka 1. Protokola br. 1 posmatranog zajedno s člankom 14, jer bi to pružilo adekvatnu naknadu za diskriminaciju u postupanju. Ono je također moglo biti opravdano temeljem nepravednog bogaćenja ako bi se moglo dokazati da su Slovenija i Srbija još uvijek u posjedu novca koji su položili aplikanti i da su na njemu zaradili kamatu u periodu između 1990. i 2014. godine.

Ali ni jedan od tih uvjeta nije ispunjen u ovome predmetu.

Sud se u ovome predmetu izričito suzdržao od utvrđivanja povrede članka 1. Protokola br. 1 posmatranog zajedno s člankom 14.

U pogledu „nepravednog bogaćenja“ sljedeći aspekti se moraju uzeti u obzir.

Prvo, kako nije sporno da nije sav novac „završio“ u Sloveniji i Srbiji (vidi točku 116), neprimjereno je zahtijevati da samo Slovenija i Srbija isplate svu „staru“ deviznu štednju. U socijalističko vrijeme udružene banke u Sloveniji i Srbiji vratile su određena sredstva koja su dobile kako bi zadovoljile potrebe likvidnosti osnovnih banaka (vidi točke 18. i 19). Budući da je NJB davala dinarske zajmove (u početku bez kamata) domaćim poduzećima na osnovu redeponiranih deviza i na taj način pomagala lokalno gospodarstvo, pravilo međunarodnoga prava u pogledu lokalnih dugova (članak 29. Rezolucije o sukcesiji država u pitanjima imovine i dugova iz 2001. godine Instituta za međunarodno pravo, vidi točku 60.) nije „evidentno“ neprimjenjivo kako je ocijenila većina članova Velikog vijeća (vidi točku 121). Drugo, činjenica da su redeponirana sredstva uplaćivana Narodnoj banci Jugoslavije u Beogradu nije osporena. Treće, budući da se smatralo neophodnim uvođenje hitnih mjera i da ih je

⁴⁵ Može biti problema u izvršenju ove presude. Budući da je zakon koji pominje Veliko vijeće usvojen 1993. godine i da je regulirao kamatne stope samo do tada, izgleda da nije jasno koji se sustav primjenjuje na akumuliranje kamate nakon 1993.

SFRJ usvojila (vidi točku 22.), vrlo je vjerovatno da je večna toga novca bila izgubljena još „za vrijeme Jugoslavije“.

Sud je tako utvrdio u presudi *Suljagić* (citirana gore, točka 51), pominjući Rezoluciju 1410 (2004) Parlamentarne skupštine o „Isplati depozita deviza u podružnicama Ljubljanske banke izvan teritorije Slovenije, 1977-1991“ od 23.11.2004. godine, te u Obrazloženju koje je pripremio izvjestitelj, G. Jurgens:

“Parlamentarna skupština Vijeća Europe utvrdila je da je, kao rezultat toga, glavni dio prvobitnih pologa nestao prije raspada SFRJ”

2. Kompenzacija u slučajevima koji se odnose na promjene u političkom sustavu

Nadalje, pristup Velikog vijeća nije kompatibilan s njegovom jurisprudencijom u sličnim predmetima. Sud općenito nerado osuđuje države za imovinske povrede počinjene prije stupanja na snagu Konvencije (vidi *Kopecký protiv Slovačke* [GC], br. 44912/98, točke 53-61, ESLJP 2004-IX; *Von Maltzan i drugi protiv Njemačke* ((odl.) [GC], br. 71916/01, 71917/01 i 10260/02, točke 110-114, ESLJP 2005-V; i *Jahn i drugi protiv Njemačke* [GC], br. 46720/99, 72203/01 i 72552/01, točke 99-117, ESLJP 2005-VI). Izuzeci se prave u slučaju kontinuiranih povreda (vidi *Loizidou protiv Turske* (meritum), 18.12.1996, točke 63-64, *Izviješća o presudama i odlukama* 1996-VI) i u slučaju legitimnih očekivanja u pogledu imovinskih prava (vidi *Broniowski protiv Poljske* (odl.) [GC], br. 31443/96, točke 97-102, ESLJP 2002-X). Međutim, kad god su povrede članka 1. Protokola br. 1 povezane s događajima koji su se u masovnom opsegu odigrali prije stupanja na snagu Konvencije, Sud je prihvatao modele koji su pružali manje od potpune nadoknade (vidi *Broniowski protiv Poljske* (prijateljska nagodba) [GC], br. 31443/96, točke 31. i 43, ESLJP 2005-IX; *Hutten-Czapska protiv Poljske* (prijateljska nagodba) [GC], br. 35014/97, točke 27, 28.04.2008; i *Vistiņš i Perepjolkins protiv. Latvije* [GC], br. 71243/01, točke 115. i 118-131, 25.10.2012).

Tako je Sud utvrdio u predmetu *Vistiņš i Perepjolkins* (ibid., točka 113):

“Ovo načelo se primjenjuje još snažnije kada su zakoni doneseni u kontekstu promjene političkog i gospodarskog režima, posebno za vrijeme početnog perioda tranzicije koji je nužno obilježen poremećajima i neizvjesnošću; u takvim slučajevima država ima posebno široko polje slobodne procjene (vidi, među ostalim izvorima, *Kopecký protiv Slovačke* [GC], br. 44912/98, točka 35, ESLJP 2004-IX; *Jahn i drugi*, citiran gore, točka 116 (a); i *Suljagić protiv Bosne i Hercegovine*, br. 27912/02, točka 42, 3.11.2009). Tako je, naprimjer, Sud smatrao da također može biti neophodna nadoknada koja je manja od pune nadoknade *a fortiori* kada je imovina oduzeta s ciljem ‘tako temeljnih promjena ustavnoga uređenja zemlje poput prelaska iz monarhije u republiku’ (vidi *Bivši kralj Grčke i drugi* (meritum), citiran gore, točka 87). Sud je ovo načelo potvrdio u predmetu *Broniowski* (citiran gore, točka 182), u kontekstu restitucije imovine i politike kompenzacije, precizirajući da bi plan reguliranja imovine, budući ‘dalekosežan, ali kontroverzan ... sa značajnim

gospodarstvenim posljedicama za zemlju u cjelini', mogao uključivati odluke kojima se nadoknada za oduzimanje ili restituciju imovine ograničava na razinu koja je ispod njene tržišne vrijednosti. Sud je također ponovio ova načela glede donošenja zakona u 'izuzetnom kontekstu ujedinjenja Njemačke' (vidi *Maltzan i drugi protiv Njemačke* (odl.) [GC], br. 71916/01, 71917/01 i 10260/02, točke 77 i 111-112, ESLJP 2005-V, i *Jahn i drugi*, citiran gore).“

Točno je da su se ovi predmeti odnosili na eksproprijaciju nekretnina. Ali nema uvjerljivoga razloga da se gubitak rizičnih investicija tretira znatno bolje od gubitka nekretnina i da se očekuje ne samo potpuna isplata izgubljenog iznosa nego čak i nadoknada izgubljene kamate.

Vrijedi pomenuti da je Sud prihvaćao značajna smanjenja u iznosima koji su isplaćivani na ime nadoknade za izgubljenu „staru“ deviznu štednju i davao tuženim državama široko polje slobodne procjene (vidi *Trajkovski protiv Bivše Jugoslavenske Republike Makedonije* (odl.), br. 53320/99, 7.03.2002; *Suljagić*, citiran gore, točke 27-30 i 52-54; te *Molnar Gabor protiv Srbije*, br. 22762/05, točke 21, 23-25 i 50, 8.12.2009).

Kada je konkretno riječ o kamatnim stopama određenim u originalnim sustavima koji su uspostavljeni 1980-tih, može se reći da u vrijeme kada je Konvencija stupila na snagu u Sloveniji 1994. i u Srbiji 2004. godine, više nije postojalo legitimno očekivanje. S druge strane, prilikom odlučivanja o adekvatnoj nadoknadi, potrebno je uzeti u obzir prilagođavanje inflaciji uštedevine koja je izvorno deponirana u njemačkim markama (vidi *Vistiņš i Perepjolkins protiv Latvije* (pravična naknada) [GC], br. 71243/01, točke 38-44, ESLJP 2014).

3. Supsidijarnost i polje slobodne procjene

Prilikom uspostave pilot postupaka Sud je do sada uvijek ostavljao široku slobodu procjene državama članicama u pronalasku adekvatnog rješenja sustavnih problema. U prva dva slučaja (*Broniowski i Hutten-Czapska*, oba gore citirana), Veliko vijeće je podržalo prijateljsku nagodbu koju su postigle strane kako u pogledu općih, tako i individualnih mjera, te tako prihvatilo modele koji su pružali manje od pune kompenzacije u pogledu drugih osoba koje su bile pogođene. U svojoj nedavnoj presudi u predmetu *Kurić i drugi protiv Slovenije* ((pravična naknada) [GC], br. 26828/06, ESLJP 2014), u kojem strane nisu postigle prijateljsku nagodbu, Sud je uzeo u obzir činjenicu da je slovenska vlada uspostavila *ad hoc* domaći plan naknade nakon isteka vremenskog roka navedenog u glavnoj presudi, kako bi se osigurala odgovarajuća pravna zaštita „izbrisanim“ osobama na državnoj razini (ibid. točke 138-140). U vezi s tim, Veliko vijeće je primijetilo da su prema načelu supsidijarnosti i polju slobodne procjene koja ide uz njega, iznosi naknade dosuđeni na državnoj razini ostalim oštećenim osobama u kontekstu općih mjera prema članku 46. Konvencije stvar diskrecionog prava tužene države, pod uvjetom da su kompatibilni s presudom Suda kojom se naređuju te mjere (ibid. točka 141,

i vidi, *mutatis mutandis*, *Verein gegen Tierfabriken Schweiz (VgT) protiv Švicarske* (br. 2) [GC], br. 32772/02, točka 88, ESLJP 2009).

4. Potreba suradnje u iznalaženju adekvatnih rješenja

Kako je objašnjeno gore u tekstu, kontekst državne sukcesije se ne smije zanemarivati prilikom utvrđivanja tko je odgovoran za povrede ljudskih prava u ovome predmetu. To također vrijedi i kada je riječ o uspostavi mehanizma nadoknade. Od najveće je važnosti da sve države sljednice surađuju na uspostavi plana i verifikaciji relevantnih zahtjeva. Sud je već bio suočen sa slučajevima zlouporaba koji su za žaljenje. Tako su, naprimjer, dva aplikanta u predmetu *Kovačić i drugi* (citiran gore, točka 260), propustili informirati Sud da su nakon odluke Općinskog suda u Osijeku od 7.07.2005. godine dobili isplatu njihovih deviznih depozita u cjelosti.

U predmetu *Suljagić* (citiran gore, točka 19.) Sud je naveo:

„Zakoni koji su određivali korištenje „stare“ devizne štednje u postupku privatizacije bili su ograničeni, i čak su doveli do zlouporaba: pojavilo se neslužbeno tržište na kojem se takva štednja ponekad prodavala za najviše 3% od njihove nominalne vrijednosti..“

Po mome mišljenju, Veliko vijeće se u presudi nije u dovoljnoj mjeri pozabavilo važnim aspektom suradnje među tuženim državama u verifikaciji potraživanja.

D. Alternativno rješenje predmeta

Da zaključim, po mome mišljenju, Slovenija, Bosna i Hercegovina i Hrvatska su odgovorne za povredu prava gđe Ališić i g. Sadžaka prema članku 1. Protokola br. 1 i članku 13, a Srbija, Bosna i Hercegovina i Hrvatska su odgovorne za povredu prava g. Šahdanovića prema članku 1. Protokola br. 1 i članku 13. Dok je Hrvatska odgovorna samo za dugo trajanje povrede i trebala bi platiti dio naknade na ime nematerijalne štete, glavna odgovornost je na Sloveniji, odnosno Srbiji, koje bi trebale isplatiti najveći dio naknade na ime materijalne štete, dok je Bosna i Hercegovina odgovorna za samo mali dio obje vrste štete.

S obzirom na njihovu zajedničku odgovornost za sustav koji je stvoren u SFRJ, sve tužene države bi trebale surađivati u osmišljavanju adekvatnoga mehanizma nadoknade.

Na tom temelju bi trebalo biti moguće na adekvatan način obešteti one koji su nezakonito lišeni njihove imovine i osigurati izvršenje presude u kratkom vremenskom roku.